

Толас Радзімы

№ 50 (1620)
13 снежня 1979 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЯЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Год выдання 24-ы
Цана 4 кап.

У Палацы культуры Мінскага камвольнага камбіната амаль што кожную суботу звяняць вясельныя маршы. На гэты раз музыкі ігралі ў гонар Еўдакіі ЦУПРЫЯН-ВАЙ і Мікалая ПАКАЛЫ. Нявесту і жаніха [яна ткачыха, ён памочнік майстра] павіншавалі таварышы па рабоце, сябры. Дэпутат Вярхоўнага Савета СССР Людміла Ратынская, таксама ткачыха гэтага камбіната, уручыла маладым пасведчанне аб шлюбе, а прадстаўнікі прафсаюзнага камітэта — пуцёўкі на месяц у прафілакторый. Так адбылося чарговае камсамольскае вяселле ў калектыве мінскіх тэкстыльшчыкаў.

[Пра тое, што такое камсамольскае вяселле, чытайце на 4-й старонцы].

Фота С. КРЫЦКАГА.

У адпаведнасці з рашэннем Савета Саюза, прынятым па ўзгадненню і кансультацыі з іншымі краінамі — членамі Варшаўскага Дагавору, 5 снежня г. г. пачаўся вывад з ГДР на тэрыторыю СССР першых савецкіх воінскіх фарміраванняў колькасцю 1 500 чалавек разам са зброяй і баявой тэхнікай. Аб'яўленае Генеральным сакратаром ЦК КПСС, Старшынёй Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР таварышам Л. І. Брэжневым скарачэнне колькасці савецкіх войск у Цэнтральнай Еўропе намечана завяршыць у верасні 1980 года.

Савецкі ўрад выказвае падзяку грамадзянам ГДР, партыйнаму і дзяржаўнаму кіраўніцтву рэспублікі за пачуцці брацкай дружбы і саюзніцкай салідарнасці, што праяўляюцца ў адносінах да савецкіх войскаў у сувязі з іх адбыццём на Радзіму.

СЕСІЯ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР

У Маскве, у Вялікім Крамлёўскім Палацы, адбылася другая сесія Вярхоўнага Савета СССР дзесятага склікання. Дэпутаты заслухалі і абмеркавалі даклады намесніка Старшыні Савета Міністраў СССР, старшыні Дзяржплана СССР М. Байбакова аб Дзяржаўным плане эканамічнага і сацыяльнага развіцця краіны на 1980 год і аб ходзе выканання плана 1979 года, міністра фінансаў СССР В. Гарбузава аб Дзяржаўным бюджэце краіны на 1980 год і выкананні бюджэту ў 1978 годзе.

Дзяржаўны план і Дзяржаўны бюджэт СССР на 1980 год зацверджаны на сесіі аднадушна і сталі законам. Яны прадугледжваюць далейшы рост эканомікі і яе эфектыўнасці, няўхільнае развіццё прамысловасці і сельскай гаспадаркі, умаца-

ванне абараназдольнасці краіны, разгортванне знешнеэканамічных сувязей. Прадугледжана шырокая сацыяльная праграма, накіраваная на паслядоўны ўздым народнага дабрабыту, развіццё навукі і культуры, адукацыі і аховы здароўя, бытавога абслугоўвання і сацыяльнага забеспячэння. Усё гэта — новае сведчанне клопатаў аб чалавеку працы, задавальненні яго растуць матэрыяльных і духоўных патрэбнасцей.

Сесія Вярхоўнага Савета СССР прыняла законы аб народным кантролі, Вярхоўным судзе, аб Пракуратуры СССР, Дзяржаўным арбітражы, аб адвакатуры ў СССР. Гэтыя законы канкрэтызуюць і развіваюць палажэнні Канстытуцыі СССР, будуць садзейнічаць умацаванню законнасці і правапарадку.

Мікрараён на вуліцы Ангарскай — адзін з самых маладых у Мінску. Ён хутка расце: сёлета тут ужо здадзена пад засяленне больш як 1 400 кватэр.
НА ЗДЫМКУ: перасяленне ў новыя кватэры.

Фота П. НАВАТАРАВА.

Для гасцей Алімпіяды-80 прадпрыемства Беларусі рыхтуюць разнастайныя сувеніры, якія пакінуць добрую памяць аб нашай рэспубліцы.

НА ЗДЫМКУ: наборы цукерак з алімпійскай сімволікай мінскай кандытарскай фабрыкі «Камунарка».

ЧАЛАВЕК КЛАПОЦЦА АБ ПРЫРОДЗЕ

У Мінску адбыўся V з'езд Беларускага таварыства аховы прыроды. На ім адзначалася, што ў рэспубліцы дзейнічае 50 народных універсітэтаў, больш як дзвесце раённых школ і клубаў аматараў прыроды. Для пашырэння прыродазнаўчых ведаў шырока выкарыстоўваюцца друк, радыё, тэлебачанне, кіно. У Барысаве адкрыты Дом прыроды.

З'езд выбраў кіруючыя органы таварыства. Старшынёй прэзідыума рэспубліканскага савета Беларускага таварыства аховы прыроды стаў Г. Каваленка.

ВІЦЕБСК РАЗМАЎЛЯЕ ПА МІЖГАРОДНЯЙ

Новая аўтаматычная міжгародняя тэлефонная станцыя ў Віцебску ў лічаныя хвіліны злучае абанента з любым населеным пунктам вобласці і рэспублікі, а таксама з многімі гарадамі краіны. Калі раней па міжгародняму тэлефону адначасова маглі раз-

маўляць 62 чалавекі, то цяпер можна весці да пяці тысяч унутрыабласных перагавораў і 1 400 — за межамі вобласці. Магутнасць станцыі дазваляе ў перспектыве павялічваць колькасць міжгародніх тэлефонных каналаў.

УЗНАГАРОДА ЛЕЙПЦЫГСКАГА КІРМАШУ

Інстытуту фізіка-арганічнай хіміі АН БССР уручаны Залаты медаль і дыплом першай ступені асенняга Лейпцыгскага кірмашу. Вышэйшай узнагародай кірмашу адзначаны новы светачулівы матэрыял — негатыўны фотарэзіст. Ён прызначаны для выкарыстання ў высокапрадукцыйнай тэхналогіі аптычных сетак, шквал, мікраінтэгральных схем метадам мікрафоталітаграфіі. Распрацоўка запатэнтавана ў ЗША, Англіі, Італіі, ФРГ, Японіі і іншых краінах.

РАСТУЦЬ ТЭХНІЧНЫЯ МАГУТНАСЦІ

Новую высокапрадукцыйную тэхніку айчыннай і замежнай вытворчасці набываюць грамадскія гаспадаркі Бярозаўскага раёна. Гандлёвая база райсельгастэхнікі з пачатку года прадала калгасам і саўгасам дзiesiąткі колавых трактароў, камбайнаў «Колас» і «Ніва», бульбаканалак польскай вытворчасці.

ЗАЦВЕРДЖАНА «ЧЫРВОНАЯ КНІГА»

Дзяржаўны камітэт БССР па ахове прыроды зацвердзіў «Чырвоную кні-

гу» Беларусі. У яе ўвайшлі 76 рэдкіх і знікаючых відаў жывёл (млекакормячых, птушкі, рэптылілі і іншыя) і 86 відаў вышэйшых раслін, якія падлягаюць ахове на тэрыторыі рэспублікі. Складлі кнігу вучоныя Акадэміі навук БССР — золагі і біёлагі, а ў абмеркаванні яе праекта прынялі ўдзел усе арганізацыі і ўстановы біялагічнага профілю рэспублікі.

«Чырвоная кніга» выйдзе ў свет у наступным годзе.

БЛАКІТНАЕ ПАЛІВА У КОЖНЫ ДОМ

Рэканструкцыя Пінскай газанапавяняльнай станцыі дасць магчымасць задавоільваць запатрабаванні Пінскага, Лунінецкага, Столінскага, Іванаўскага і іншых раёнаў у звадкаваным газе.

Для паляпшэння газіфікацыі гарадоў і вёсак Брэстчыны пракладзена другая нітка газаводу Кобрын—Брэст, падключанага да магістральнай сістэмы «Зьянне Поўначы».

АТРЫМАЙЦЕ... БІБЛІЯТЭКІ

«Няхай кнігі вам дапамагаюць будаваць і жыць». Гэтыя словы напісаны на пасылках, якія адправілі з Беларусі ў горад Дукштас Літоўскай ССР полацкія кнігалюбы. Падарунак прызначаны для будаўнікоў буйнейшай у Прыбалтыцы атамнай электрастанцыі. У пасылках — тысячы тамоў грамадска-палітычнай і мастацкай літаратуры.

Апараты Гомельскага завода вымяральных прыбораў — прадукцыя унікальная, попыт на яе расце. Сёлета выпуск іх у параўнанні з мінулым годам значна павялічыўся.
НА ЗДЫМКУ: у зборачным цэху.

У РЭСПУБЛІЦЫ ПРЫМАЮЦА НЕАБХОДНЫЯ МЕРЫ ДЛЯ АХОВЫ НАВАКОЛЬНАГА АСЯРОДДЗЯ

Улы — невялікую беларускую рачулку — да нядаўняга часу ведалі, бадай, толькі жыхары навакольных вёсак. Але вось лясам Улы зацікавіўся Дзяржаўны камітэт Беларускай ССР па ахове прыроды. І вакол маленькай рачкі пачаліся вялікія клопаты.

На пасяджэнні калегіі камітэта была абмеркавана генеральная схема меліярацыі басейна Улы. Некаторыя спецыялісты — меліяратары, якія распрацавалі схему, былі незадаволены тым, што ім давалася рабіць справядзачу аб сваёй рабоце ў «чужым» ведамстве. Іх справа асушаць забалочаныя землі, лічылі яны, а аб тым, як захаваць прыроду, няхай клопацца тыя, каму гэта даручана.

У нядаўнім мінулым пераважаў іменна такі падыход. Адны арганізацыі асушалі балоты (у меліярацыі мае патрэбу амаль чвэрць тэрыторыі Беларусі), іншыя прымалі меры па ахове прыроды. Але каголькі гаспадарчыя органы маніпулявалі пры гэтым унікальнымі лічбамі эканамічнага эфекту, які атрымліваўся ад асушэння забалочаных зямель, верх браў, як правіла, «чыста утылітарны» разлік.

На шчасце, у Савецкім Саюзе ўвогуле і ў Беларусі, у прыватнасці свечасова ўсвядомілі пагібельнасць чыста эканамічнага падыходу да асваення прыроды, без уліку экалагі-

ВЯЛІКІЯ КЛОПАТЫ ВАКОЛ МАЛЕНЬКАЙ РАКІ

ных вынікаў. Таму Дзяржаўны камітэт Беларускай ССР па ахове прыроды і надзелены вельмі шырокімі паўнамоцтвамі. Без яго згоды не можа быць ажыццёўлены ні адзін праект, які закранае экалагічнае асяроддзе.

Захаваць экалагічную раўнавагу — гэтым клопам прастакуты і артыкул 18 новай Канстытуцыі рэспублікі. «У інтарэсах цяперашняга і будучых пакаленняў, — гаворыцца ў ім, — у Беларускай ССР прымаюцца неабходныя меры для аховы і навукова абгрунтаванага, рацыянальнага выкарыстання зямлі і яе нетраў, водных рэсурсаў, засаўнага і жывельнага свету, для захавання ў чысціні паветра і вады, забеспячэння ўзнаўлення прыродных багаццяў і паляпшэння асяроддзя, якое акружае чалавека».

У рэспубліцы дзейнічаюць таксама Зямельны і Водны кодэксы, Кодэкс аб нетрах і іншыя нарматыўныя акты ўрада. Цяпер перад тым, як пачынаць збудаванне якога-небудзь аб'екта,

трэба атрымаць санкцыю Дзяржаўнага камітэта па ахове прыроды.

«Свабоды» пазбавіліся і меліяратары. Перш чым была зацверджана (з многімі карэктывамі) іх схема асушэння і асваення басейна Улы, у гэты раён адправіліся вучоныя — батанікі, золагі, гідралагі, арнітолагі. Яны шукалі месцы, дзе гняздыцца рэдкія птушкі, водзяцца рэдкія звыры, растуць рэдкія для Беларусі травы. Каля вёскі Красналукі, напрыклад, вучоныя выявілі дзесяць гняздоўяў чорнага бусла. «Перапісаны» таксама шызаея чайка, скапа, лебедзь-шыпун, буры мядзведзь, бабры, якіх у басейне Улы налічваецца каля пяціццаці калоній. Занесены на карту каштоўныя лекавыя травы: дрэсэн змяіны, стальнік палявы, валяр'ян лекавы.

Усе гэтыя месцы сталі для меліяратараў «забароненай зонай». Лёс многіх рэдкіх раслін залежыць таксама ад маленькіх рачулак і ручаёў, што сілкуюць Улы. У мінулым пры правядзенні меліярацыйных ра-

бот такія рэчкі выпроствалі. Цяпер жа яны застануцца некраннымі. Больш таго, у іх вярхоўях і сярэднім цячэнні будуць створаны вадасховішчы, якія дапамогуць рэгуляваць рэжымы рэк у засушлівыя гады.

Такі лёс Улы. А расказалі мы аб ёй так падрабязна таму, што гэта дае ўяўленне аб больш агульных і шырокіх мерах, якія прымаюцца ў Беларусі па ахове прыроды.

Нядаўна ўрад рэспублікі зацвердзіў схему комплекснага выкарыстання і аховы водных і зямельных рэсурсаў басейна Заходняй Дзвіны, куды ўпадаюць Ула і яшчэ каля 12 тысяч рэк. Для нейтралізацыі стокаў жывёлагадоўчых ферм ствараюцца арыгінальныя арашальныя сістэмы, якія дазваляюць не толькі прадуліць забруджванне рэк, але і выкарыстаць адходы для ўгнаення палёў. Ствараюцца таксама новыя запаведнікі і заказнікі. Недалёка ад Віцебска размесціцца першы ў рэспубліцы прыродны ландшафтны парк.

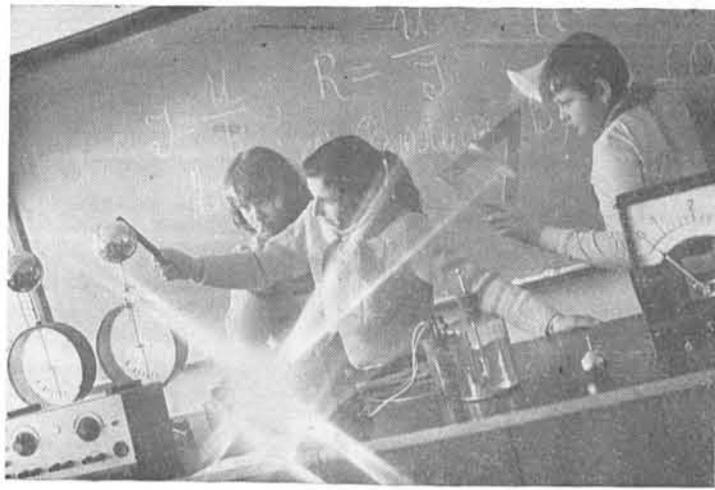
Выкарыстанне ўсіх гэтых зямель для прамысловай і сельскагаспадарчай вытворчасці прынесла б, вядома, большы эканамічны эфект. Але дзяржава падтрымала тыя прапановы, якія максімальна ўлічваюць інтарэсы прыроды, а ў выніку і насельніцтва.

Ігар АСІНСКІ.

У Накрышкай сярэдняй школе Дзятлаўскага раёна створаны ўсе ўмовы для гарманічнага развіцця навучэнцаў. Дзеці вяскоўцаў атрымліваюць глыбокія веды, авалодваюць прафесійнымі навыкамі.

НА ЗДЫМКУ: заняткі ў школьным кабінце фізікі.

Фота Я. ПЯСЕЦКАГА.

АТРИМАЛІ ПАШЫРЭННЕ І НАБЫЛІ ВЫСОКІ АЎТАРЫТЭТ МІЖШКОЛЬНІЯ ВУЧЭБНА-ВЫТВОРЧЫЯ КАМБІНАТЫ

СПЕЦЫЯЛЬНАСЦЬ СА ШКОЛЬНАЙ ПАРТЫ

Цяпер у Беларусі дасягнуты самы высокі ў Савецкім Саюзе узровень занятасці насельніцтва. Але нягледзячы на гэта, у рэспубліцы адчуваецца дэфіцыт працоўных рэсурсаў. Адною з мер, накіраваных на ліквідацыю гэтага дэфіцыту, стала стварэнне ў гарадах і сельскай мясцовасці Беларусі міжшкольных вучэбна-вытворчых камбінатаў (ВВК), асноўная задача якіх — рыхтаваць для прадпрыемстваў, будоўлі і розных арганізацый рэспублікі кваліфікаваныя кадры. Аднак вядома, што пасля заканчэння школы большая частка юнакоў і дзяўчат паступае ў вышэйшыя і сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы. Выходзіць, ім ужо больш не патрэбна атрыманая на камбінаце прафесія.

Якая ж тады неабходнасць стварэння міжшкольных вучэбна-вытворчых камбінатаў? Якім чынам акупаюцца затраты, укладзеныя ў прафесійнае навучанне школьнікаў?

З гэтымі пытаннямі я звярнуўся да начальніка аддзела падрыхтоўкі і павышэння кваліфікацыі Дзяржкампрацы БССР Васіля ЖУКОЎСКАГА.

— Адзін раз на тыдзень, — гаворыць Жукоўскі, — старшакласнікі прыходзяць у вучэбныя вытворчыя класы і майстэрні, якія, як правіла, арганізуюцца адразу для двух-трох школ, каб спачатку атрымаць яснае ўяўленне аб розных прафесіях, а потым выбраць з вялікай іх колькасці «сваю», якая адпавядала б здольнасцям і схільнасцям кожнага школьніка. Дапамогуць юнакам і дзяўчатам у гэтым вопытныя педагогі.

Інакш кажучы, у міжшкольных вучэбна-вытворчых камбінатах моладзь мае магчымасць ажыццявіць свае права на свабодны выбар любой прафесіі. Гэта права заканадаўча гарантуе юнакам і дзяўчатам Канстытуцыя краіны, а на практыцы ажыццяўляе сацыялістычная дзяржава.

Моладзь, якая прыходзіць у народную гаспадарку з міжшкольных вучэбна-вытворчых камбінатаў, хутка адаптуецца ў калектывах і неўзабаве пачынае працаваць з найбольшай прадукцыйнасцю. Затраты дзяржавы на сваё прафесійнае навучанне ў ВВК моладзь апраўдвае на працягу чатырох-пяці месяцаў.

Праўда, працягвае Васіль Жукоўскі, нямала юнакоў і дзяўчат адразу ж пасля заканчэння сярэдняй агульнаадукацыйнай школы паступае ў розныя навучальныя ўстановы. Але і яны не забываюць таго, чаму навучыліся на камбінаце. Мяркуючы самі. Многія з выпускнікоў паступаюць у тыя навучальныя ўстановы, дзе яны маюць магчымасць выкарыстаць навыкі і веды, атрыманыя ў ВВК. Напрыклад, хто ў міжшкольных камбінатах вывучаў электравылічальную тэхніку, звычайна падае дакументы ў радыётэхнічны або матэматычны інстытуты, а тыя, што асвоілі адну з будаўнічых спецыяльнасцей, паступаюць у будаўнічыя інстытуты

і г. д. Звычайна яны выдатна вучацца і становяцца спецыялістамі высокай кваліфікацыі.

Атрыманая спецыяльнасць мае вялікае значэнне для выпускнікоў, якія не прайшлі па конкурсу ў вышэйшую або сярэдняю навучальную ўстанову. У ім ёсць магчымасць адразу ж уключыцца ў работу, а не займацца пошукам прафесіі.

Такім чынам, міжшкольныя вучэбна-вытворчыя камбінаты неабходныя не толькі дзяржаве, але і яе маладым грамадзянам. А выйграе ад гэтага сацыялістычная грамадства, дзе дзяржава і чалавек — непарыўнае цэлае.

— Вы казалі, што старшакласнікі, якія займаюцца ў міжшкольных вучэбна-вытворчых камбінатах, маюць магчымасць выбраць сабе з мноства прафесій — адну. Але як дабіцца гэтай разнастайнасці прафесій аднаму ВВК?

— Сапраўды, аднаму вучэбнаму камбінату гэта зрабіць не па сіле. Але над кожным міжшкольным ВВК шэфтуюць прадпрыемствы і арганізацыі. Яны маюць багатую тэхнічную базу, аснашчаны сучасным абсталяваннем, тут працуюць спецыялісты самых розных прафесій. Праходзячы вытворчую практыку ў цэхах прадпрыемстваў, старшакласнікі атрымліваюць магчымасць пазнаёміцца з усім багаццем прафесій.

Возьмем, напрыклад, міжшкольны вучэбна-вытворчы камбінат Кастрычніцкага раёна горада Магілёва. Над ім шэфтуюць пяць буйнейшых прадпрыемстваў горада: аўтакамбінат № 1, стужкаткавая фабрыка і іншыя.

— Значыць, прадпрыемствы зацікаўлены ў існаванні міжшкольных вытворчых камбінатаў?

— Вядома. Многія ж выпускнікі пасля заканчэння ВВК і сярэдняй школы прыходзяць працаваць на прадпрыемствы, дзе яны праходзілі вытворчую практыку. Так, напрыклад, Мінскі трактарны завод у гэтым годзе прыняў на работу больш як дзвесце юнакоў і дзяўчат, якія атрымалі спецыяльнасць у міжшкольным камбінаце. Моладзь ужо ведае вытворчасць, а таму амаль адразу пачынае паспяхова працаваць.

Трэба адзначыць, што выпускнікі сярэдніх агульнаадукацыйных школ, атрымаўшы прафесію ў ВВК, рэдка яе мяняюць. Гэта прыкметна скарачае расходы прадпрыемстваў і арганізацый на падрыхтоўку спецыялістаў непасрэдна ў сябе на вытворчасці.

— Падрыхтоўка кадраў у рэспубліцы ажыццяўляецца, вядома, не толькі праз міжшкольныя вучэбна-вытворчыя камбінаты, але і сістэму прафесійна-тэхнічнай адукацыі, а таксама і на вытворчасці. Як гэтыя тры формы прафесійнага навучання моладзі спалучаюцца? Ці няма тут дубліравання?

— Гаворыць аб дубліраванні неправамерна: цяпер рэспубліцы патрабуецца вялікая колькасць розных спецыялістаў. Але нельга не кардынаваць падрыхтоўку кадраў. Органы па працы сумесна з камітэтам народнай асветы вызначылі пералік прафесій, па якіх павінна пераважна весціся навучанне ў міжшкольных вучэбна-вытворчых камбінатах, у прафесійна-тэхнічных вучылішчах і на вытворчасці.

Тры формы падрыхтоўкі кадраў у рэспубліцы складаюць адзіную сістэму выхавання і рацыянальнага выкарыстання працоўных рэсурсаў.

Юрый ЛОХМАТАЎ.

«БЕЛАРУСЬ» У МАЗАМБІКУ

Савецкія трактары «Беларусь» шырока выкарыстоўваюцца на палях Народнай Рэспублікі Мазамбік. Гэтыя надзейныя ў эксплуатацыі машыны прыйшліся па душы мазамбікскім сялянам. Урад НРМ закупіў сёлета ў СССР каля 450 трактароў. Яны працуюць у сельскагаспадарчым кааператыве ў Шайшай, узнімаюць ціліну ў правінцы Ньяса і іншых паўночных абласцях краіны, якія ў недалёкай будучыні павінны стаць узорнымі сельскагаспадарчымі раёнамі Мазамбіка.

Акрамя трактароў, Савецкі Саюз пастаўляе ў Мазамбік грузавыя і легкавыя аўтамабілі, бульдозеры, скрэперы, экскаватары і іншую тэхніку. Каб мазамбікцам лягчэй было авалодваць савецкімі трактарамі, тут ствараюцца гарантыйна-кансультацыйныя пункты абслугоўвання трактароў «Беларусь» і іншай тэхнікі і спецыяльныя рамонтныя майстэрні. Адначасова вядзецца падрыхтоўка нацыянальных кадраў механізатараў.

Перспектывы супрацоўніцтва з СССР у галіне механізацыі

сельскай гаспадаркі вельмі спрыяльныя, заявіў член адміністрацыйнай камісіі Мазамбіцкага нацыянальнага знешнегандлёвага аб'яднання «Інтэр-мекана» Ж. Калдэйра. З мэтай падрыхтоўкі нацыянальных кадраў мы накіроўваем мазамбікаў у СССР на курсы трактарыстаў-механізатараў, чакаецца прыбыццё ў Мазамбік перасоўнай вучэбнай майстэрні. З дапамогай савецкіх сяброў, сказаў Калдэйра, у хуткім часе мы зможам самастойна эксплуатаваць і рамантаваць савецкія трактары і іншую тэхніку.

САМАЯ БУЙНАЯ БУДАЎНІЧАЯ

ПЛЯЦОЎКА ПЛАНЕТЫ

ЧАМУ НЕЛЬГА

АБЫСЦІСЯ БЕЗ ПРАБЛЕМ

Аб праблемах капітальнага будаўніцтва ў савецкім друку цяпер пішацца шмат. З артыкуламі выступаюць рабочыя, калгаснікі, вучоныя, міністры, спецыялісты планавых органаў. Крытыка недахопаў, якія ёсць у будаўніцтве, у палемічным запале часам бывае занадта рэзкай. Адным словам, дыскусія на гэту тэму становяцца ўсё больш ажыўленымі, цікавымі, а галоўнае — больш канструктыўнымі.

У сферы матэрыяльнай вытворчасці Савецкі Саюз будзе больш, чым любая іншая краіна свету. За апошнія 4 гады (1976—1979) капітальны ўкладанні ў народную гаспадарку складоўць 456 мільярдаў рублёў (рубель — прыкладна 1,6 долара ЗША па афіцыйнаму курсу). За гэты час узведзены сотні буйных прамысловых прадпрыемстваў, больш як 8 мільёнаў кватэр, тысячы школ, бальніц, дзіцячых садоў, тэатраў і г. д.

У 1979 годзе ў СССР штодзённа будзеца 6 033 кватэры — больш, чым у ЗША, Вялікабрытаніі і Аўстраліі, разам узятых. Кожны дзень савецкія заводы вырабляюць 360 тысяч тон цэменту — асноўнага будаўнічага матэрыялу. Гэта больш, чым у ЗША, Вялікабрытаніі і Італіі, разам узятых.

Пры такіх аб'ёмах будаўніцтва любая, нават нязначная памылка, прыводзіць да адчувальных страт. Пралік або памылка, дапусцім, сёлета ўсяго на 1 працэнт у праектаванні аб'ектаў у рамках савецкай народнай гаспадаркі можа абярнуцца стратай ў 1,2 мільярда рублёў. Гэта кошт прыкладна 200 тысяч кватэр.

Памылкі і пралікі ў капітальным будаўніцтве, на жаль, не такія ўжо рэдкія. У 1976—1978 гадах у прамысловасці асноўных вытворчых фондаў было ўведзена на 17 мільярдаў рублёў менш, чым намячалася. Своёчасова не былі ўведзены ў строй дзеючых аб'ектаў ў такіх галінах, як чорная і каларавая металургія, хімічная, цэлолозна-папяровая, лёгкая прамысловасць. Гэта адмоўна адбіваецца на выкананні планавых заданняў, што ва ўмовах строга збалансаванай эканомікі не можа быць цяжка.

Не выпадкова таму ў пастанове ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР па пытаннях гаспадарчай дзейнасці, якая развівае шэраг важнейшых палажэнняў аб удасканаленні ўсёй эканамічнай сістэмы краіны, пытаннем капітальнага будаўніцтва прывесчаны спецыяльны раздзел. Сістэма мер, прадугледжаная пастановай, накіравана на павышэнне эфектыўнасці ўсіх этапаў будаўнічага цыкла — ад праектавання да асваення, гэта значыць да выхаду прадпрыемства на ўстаноўленую магутнасць.

Прычыны многіх недахопаў часта даводзіцца шукаць не ў сферы вытворчасці, а ў псіхалогіі людзей. У СССР усе і ўсюды хочучы будаваць. Праўдамі і няпраўдамі мясцовыя органы ўлады дабіваюцца ў вышэйстаячых інстанцыях дазволу на будаўніцтва новых аб'ектаў. Разлік просты: калі пачалі будаваць, то дзяржава вымушана будзе фінансаваць будоўлю.

Гэта, аднак, прыводзіць да распылення капітальных укладанняў, матэрыяльных

і працоўных рэсурсаў. У выніку, так сказаць, «мясцовага патрыятызму» (звычайна гэта называюць «месніцтвам») будаўніцтва зацягваецца, народная гаспадарка недаатрымоўвае пэўную колькасць прадукцыі, прадпрыемствы, што выпускаюць цэмент, цэглу, драўніну і іншыя будаўнічыя матэрыялы, працуюць з вялікім напружаннем.

Такое становішча ў будаўніцтве неаднарадова рэзка крытыкавалі Леанід Брэжнеў (дарэчы, на апошнім, лістападзкім Пленуме ЦК КПСС) і іншыя кіраўнікі Савецкай дзяржавы. Комплекс мер — эканамічных, фінансавых, юрыдычных, прадугледжаных пастановай ЦК КПСС і Савецкім урадам, дазволіць пераадолець гэты недахоп.

Вяліка ўвага цяпер удзяляецца ў СССР рэканструкцыі прадпрыемстваў. Будаўніцтва новых аб'ектаў будзеца (у прыватнасці, тым, што ў краіне не хапае рабочых рук). Мэта рэканструкцыі — максімальна ўзняць эфектыўнасць вытворчасці на ўжо існуючых прадпрыемствах. Але яна, безумоўна, перашкаджае асноўнай вытворчасці, работнікі якой у першую чаргу клапацяцца аб выпуску прадукцыі. А тут прыходзяць будаўнікі, у іх свае справы і свае клопаты. Для таго, каб зняць гэтую супярэчнасць, змяняецца падыход да планавання: дзеючая вытворчасць і новае будаўніцтва, звязанае з рэканструкцыяй, будучы разглядацца як адзінае цэлае.

Аснова павышэння эфектыўнасці капітальных укладанняў у маштабах краіны — комплекснае вырашэнне ўзнікаючых праблем. Асабліва гэта важна пры асваенні новых эканамічных рэгіёнаў, перш за ўсё ў Сібіры і на Далёкім Усходзе. Асвойваючы, дапусцім, Заходнюю Сібір, дзе створана галоўная база здабычы нафты і газу, трэба было ўлічваць многае, калі не ўсё. Геалагаразведка вяла за сабой будаўнікоў, услед за імі ішлі бурлыльчыкі, энергетыкі, хімікі... Эколагі распрацавалі сістэму мер аховы зямлі, лясоў, рэк, азёр. Адным словам, комплексны падыход да асваення новага рэгіёна дазволіў у кароткія тэрміны, за 15 апошніх гадоў, давесці здабычу вадкага паліва з нуля да 280 мільёнаў тон.

Адначасова тут створана магутная энергетычная база, пабудавана вялікая колькасць школ, жылых дамоў і г. д. Справа была новая, невядомая, натуральная, не абышлося і без памылак, якіх цяпер ужо можна пазбегнуць пры асваенні новых рэгіёнаў.

Будаўнічая праграма XI пяцігодкі (1981—1985) будзе вельмі ўнушальнай. Савецкі Саюз, як вядома, пачаў ужо перабудоўваць свой паліўна-энергетычны комплекс: упор робіцца на паскоранае развіццё ядзернай энергетыкі, асваенне вялікіх вугальных запасаў усходніх раёнаў, гідрабудаўніцтва. Будзе працягнута фарміраванне гіганцкіх тэрытарыяльна-вытворчых комплексаў, вялікае значэнне надаецца развіццю сельскай гаспадаркі. Адным словам, будаваць даведзецца многа.

Генадзь ПІСАРЭЎСКІ, эканамічны аглядальнік АДН.

ТУРЫСТЫ ЗАДАЮЦЬ ПЫТАННІ...

Чарговы «круглы стол» у прасторнай і светлай канферэнц-зале «Інтурыста». Сустраляцца прадстаўнікі двух светаў: госці са Злучаных Штатаў Амерыкі і мінчане: тры дэпутаты Першамайскага раённага Савета, перакладчыца Оля і аўтар гэтых радкоў у якасці лектара таварыства «Веды». Пра сваю дэпутацкую дзейнасць коратка расказалі В. Чарнасава, В. Дзегцяроў, А. Молчан, і пасыпаліся пытанні, на якія мы разам адказвалі на працягу дзвюх гадзін.

Ці заўсёды грамадзяне СССР абавязаны насіць пашпарты з сабой? Колькі каштуе выклік «хуткай дапамогі»? Ці заўсёды былі дачы ў савецкіх людзей? Колькі каштуе медыцынская аперацыя? І шмат іншых пытанняў задавалі нам, пераважна з намерам ведаць: «колькі кештуе».

Галоўным запытальнікам у гэтай гутарцы аказалася сівая дама.

— Чаму на вашых выбарчых бюлетэнях стаіць прозвішча толькі аднаго кандыдата?

Сама безапеляцыйнасць пастаноўкі пытання паказала, што жанчына падрыхтавала яго даўно і, як мне здалося, не без дапамогі пэўных «спецыялістаў». Ва ўсякім разе выразна адчувалася адно: дама чытае ўсё, што пішуче пра нашу краіну і грамадскі лад буржуазных газет. А ў іх, як зрэшты ва ўсіх сродках масавай інфармацыі на Захадзе, надакучылі паўтараюць, што ў Савецкім Саюзе, маўляў, кандыдатаў «назначаюць». Вядома, пры гэтым па-фарысейску замоўчваюцца, што ў час перадыбарнай кампаніі ў нас адкрытым галасаваннем на сходах выбаршчыкаў вылучаюць лепшага з лепшых. А аддаваць ці не аддаваць свой голас за вылучанага кандыдата — вырашае кожны выбаршчык у час тайнага галасавання. Прапануюцца нашы кандыдаты не асобнымі грамадзянамі, а калектывамі працоўных. І хіба не глыбінныя інтарэсы народа настольківа патрабуюць, каб у Саветах народных дэпутатаў любых ступеняў былі прадстаўлены асобы рознага ўзросту, розных трафэяў і г. д.? Звычайна ў ходзе перадыбарнай кампаніі паміж прадстаўнікамі Камуністычнай партыі, прафсаюзаў, камсамола, шматлікіх грамадскіх арганізацый дасягаецца згода, па якой выбарчай акрузе і ад каго будучы балаціравацца кандыдаты. Імі могуць быць і камуністы, і беспартыйныя.

У ходзе нашага тлумачэння турыстка задавала дадатковыя пытанні. У заключэнне адказу я падкрэсліў, што і ў буржуазных дзяржавах ад кожнай партыі ў выбарчай акрузе звычайна балаціруюцца не два і не тры, а ўсяго толькі адзін кандыдат.

— Гэта правільна, — згадзілася дама.

На пытанне: чым адрозніваецца дэмакратычная партыя ад рэспубліканскай у ЗША, нашы госці адказалі не змаглі, бо з іх праграм, іх дзейнасці вынікае, што гэтыя дзве партыі адстойваюць інтарэсы розных груповак буйнога капіталу і толькі.

— Вы гаварылі, што ў вас

выбаршчыкі маюць права адклікаць непажаданых ім дэпутатаў. А ці былі такія выпадкі ў сапраўднасці? — задала чарговае пытанне сівая дама.

Я назваў факты: па ўсёй краіне за апошнія дзесяцігоддзе выпадкаў адклікання дэпутатаў зафіксавана больш чым 4 тысячы, а ў БССР за гэты ж тэрмін — больш за сто. Запытальніца сядзела з высока ўзнятымі бровамі: не выключаючы, што такія лічбы аказаліся зусім нечаканымі для яе.

Але яна ўпарта працягвала: — Калі вы гаворыце, што абедзве палаты вашага Вярхоўнага Савета раўнапраўныя, то невошта ж тады дзве палаты?

Пытанне яўна навеяна амерыканскай рэчаіснасцю: у кангрэсе ЗША сенат — вышэйшая, а палата прадстаўнікоў — ніжэйшая заканадаўчая ўлада. Тлумачэнне аб тым, што дзве раўнапраўныя палаты Вярхоўнага Савета СССР патрэбны для забеспячэння фактычнай роўнасці правоў усіх нацыянальных фарміраванняў, было ўжывана выслухана і, на мой погляд, наваля на роздум.

— Чаму ў вас усяго толькі адна партыя? У такім выпадку немагчыма апазіцыя, — зноў пытанне самай актыўнай дамы.

Давалася растлумачыць, што справа зусім не ў колькасці партыі, а ў тым, чые інтарэсы яны прадстаўляюць, якія ідэалы адстойваюць. Госці пачалі ўсміхацца, калі я напамінуў выказанне Бернарда Шоў, які з уласцівым яму сарказмам сказаў: «Ад нашай лейбарысцкай партыі можна чакаць сацыялізму з такім жа поспехам, як рэшні ад швейнай машыны». Пра знешнюю, ледзь бачную розніцу рэспубліканцаў і дэмакратаў у ЗША мы ўжо гаварылі. І ў гэтым месцы размовы я звярнуў увагу гэсцей на вельмі красамоўны факт з іх гісторыі: прэзідэнта Кенэдзі і яго брата прыбралі з дарогі цёмныя сілы, якія «робяць» дэмакратыю для шыйды, а свае цёмныя справы творыць тайна.

Госці ў знак згоды заківалі галовамі: чорная старонка іх гісторыі не радуе...

Прышлося паважаным гэсцям напамінаць вельмі важную старонку і з нашай гісторыі. Пасля перамогі Кастрычніка большавікі-ленінцы мелі права не стварэнне аднапартыйнага кабінета, але яны прапанавалі пэрым эсэрам прыняць удзел у фарміраванні ўрада. Увайшло туды сем прадстаўнікоў ад эсэраў. Аднак ужо ў сакавіку 1918 года яны па ўласнай ініцыятыве выйшлі з кааліцыйнага ўрада, а затым, у ліпені таго ж года, узнялі ў Маскве ўзброены мяцеж супраць Савецкай улады.

— Кажучы шчыра, я гэтага не чула, — у роздуме прагаварыла сівая дама і гэтым дала штуршок для разважанняў аб тым, што і яна, і мільёны яе суайчыннікаў, атрымліваючы ўрэзаную, а то і проста фальсіфікаваную інфармацыю аб першай краіне сацыялізму, міжволі становяцца суб'ектамі неспрыяжных адносін да нас. Гэта прыкра. Але гэта — факт.

Прышлося дадаць, што аднапартыйнасць зусім не абавязковая прыкмета сацыялі-

стычнага грамадства. Напрыклад, у Балгарыі, Польшчы, ГДР і іншых краінах сацыялізму функцыяніруюць шматпартыйныя сістэмы ў рамках Народнага фронту, які аб'ядноўвае дэмакратычныя партыі і грамадскія арганізацыі, што выступаюць за будаўніцтва сацыялізму.

— Цяпер дазвольце некалькі пытанняў аб дысідэнтах, — зноў загаварыла сівая амерыканка.

Дэталі, якія закранула дама ў гэтай частцы нашай гутаркі, красамоўна сведчылі аб загадзя падрыхтаваных пытаннях «на дэсерт». Ведання асноў сацыялогіі і філасофіі, эстэтыкі і літаратуры ў нашай суб'ядзінцы было вельмі мала, але пінфармаванасць аб «кіншадумках» была нз здзіўленне шырокай. Размовы пайшлі вакол так званай «праблемы свабоды творчасці». Пад гэтым тэрмінам, як растлумачыла дама, амерыканцы разумеюць такое становішча ў грамадстве, у мастацтве, калі ўсякі пісьменнік, мастак, артыст піша, малюе, спявае-танцуе, што і як жадае.

Мы растлумачылі: сапраўдныя таленты ў нас усяляк падтрымліваюцца, ім прадастаўляецца шырокае поле для праяўлення індывідуальнага почырку, калі ён усёй сваёй сутнасцю садзейнічае роскаіту Радзімы. Што ж датычыць «шукальнікаў ідэалаў» творчасці ў іншым сьвеце, то цана іх адна, як усякага перабэжчыка.

Затым размова зайшла пра Салжаніцына. Ён, маўляў, не пазбаўлены таленту, яго многа выдаюць у Амерыцы, падкрэсліла дама.

— А не маглі б вы назваць хоць бы два творы савецкіх пісьменнікаў, выданных у вас?

Сівая дама далікатна, але доўга цёрла пераносіцу... Пацвердзілася зноў старая ісціна: чалавек, настроены прадузятая, здольны «не заўважаць» нашых палацаў і праспектаў, але вельмі стараецца знайсці кую-небудзь трэшчыну ў старым будынку.

Пад канец пытанне задаў мужчына гадоў пяцідзесяці, які адрэкамендаваўся ўрачом. Ён на працягу ўсёй гутаркі глядзеў спрыяльна-даверлівым позіркам і кожным жэстам выказваў свае паважлівыя адносіны да нас.

— Я ў вашай краіне другі раз. Савецкія людзі — і гэта мне вельмі падабаецца — робяць уражанне ўпэўненых у будучыні. На чым грунтуецца гэта ўпэўненасць? Няўжо ў вас не бывае няўдач, цяжкасцей?

Цяжкасці ёсць. Але ў шырокім сацыяльным плане мы — аптымісты. Савецкія людзі ніколі не трацілі ўпэўненасці ў будучыні, яны здолелі ўзняць сваю Радзіму з галечы, абараніць яе ад фашызму і пабудаваць развітое сацыялістычнае грамадства, у якім усё робіцца для шчасця чалавека. Палітычная стабільнасць Савецкай дзяржавы, устойлівая тэмпы яе эканамічнага развіцця і павышэння дабрабыту грамадзян — вось што дае нам упэўненасць у заўтрашнім дні.

Міхаіл ЧАПРАСАЎ.

У чаканні зімы.

Фота А. ПАЛЬЧЭУСКАГА.

Што? * Як? * Чаму?

«Не быў дома з таго часу, як ад'ехаў. А гэта значыць ні многа, ні мала — шэсцьдзесят гадоў. Чытаю «Голас Радзімы» і шмат чаго не разумею. Яно і не дзіўна: іншы час, іншыя людзі, іншыя з'явы. Вось растлумачце мне, што такое камсамольскае вяселле. Яго спраўляюць толькі камсамольцам? Ці гоняць усіх пад прымусам?» (3 пісьма А. Кудрэнікі, ЗША).

КАМСАМОЛЬСКАЕ ВЯСЕЛЛЕ

стала адным з самых папулярных абрадаў у нашай краіне. Яго нарадзіў новы час — савецкі. Таму не дзіва, што нашым суайчыннікам за мяжой, якія выехалі з Беларусі паўвека назад, цяжка ўявіць сабе, як яно адбываецца.

Паспрабуем ім у гэтым дапамагчы. Але спачатку крыху гісторыі. У першыя гады пасля Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, калі народ з зацятай нянавісцю бурый стары свет эксплуатацыі, галечы і духоўнага прыніжэння, узніклі так званыя «чырвоныя вяселлі». Узніклі ў процівагу шлюбу з папом ці ксяндзом, які благадаслаўляў сацыяльную і палітычную няроўнасць жанчыны і меў у сваёй аснове толькі матэрыяльны інтарэс. Чаму «чырвоное»? Відаць, таму што пакаленне першых год Савецкай улады, якое з незвычайным энтузіязмам пачало будаваць новае жыццё, усё, звязанае з рэвалюцыяй, афарбоўвала ў чырвоны колер. У процілегласць беламу, сімвалу ўсяго, што аджыло, ён знаменаваў разняволенне, свабоду, роўнасць паміж людзьмі, урэшце, зорак новага часу, світанак новай эры.

І вось двое маладых людзей (былі яны з першых камунараў ці будзёнаўцаў, з батракоў, якім рэвалюцыя дала зямлю, або з гарадскіх пралетарыяў, што сталі гаспадарамі фабрык) уступаюць на адну, сумесную дарогу жыцця, ствараюць новую сям'ю. Яны не ідуць на шлюбны дыван да алтара, бо не вераць у рэлігійныя прапаведзі. Палацаў культуры, такіх, якія мы маем сёння, яны яшчэ не збудавалі, а палацы магнатаў змяла і разбурыла рэвалюцыя і вайна.

Таму іх вяселле было немагальным і вельмі сціплым. Так выглядала «чырвоное вяселле» ў гады маладосці нашых дзядоў. З цягам часу яно змяніла і назву, і форму абраду. Цяпер у нас моладзь спраўляе камсамольскія вяселлі. Назва, відаць, склалася сама па сабе, але ў аснове яе ляжыць той факт, што абсалютная большасць савецкіх юнакоў і дзяўчат належыць да Усесаюзнага Ленінскага Камуністычнага Саюза Моладзі — камсамола. Аднак гэта зусім не азначае, што камсамольскае вяселле спраўляецца толькі для членаў ВЛКСМ. На заводзе, будоўлі, у калгасе, у любой установе, у любым калектыве такое вяселле арганізуецца для маладых людзей, што рашылі ўступіць у шлюб.

Звычайна такая падзея адбываецца вельмі ўрачыста. У заводскім Палацы культуры ці сельскім клубе праходзіць цырымонія рэгістрацыі шлюбу. Сюды прыходзяць не толькі радня з боку маладой і маладога, а і таварышы па рабоце, кіраўнікі прадпрыемства ці гаспадаркі, праслаўленыя ветэраны працы, дэпутаты Саветаў. Народны дэпутат па традыцыі дае наказ маладой сям'і, віншуе маладажонаў з вялікай падзеяй у іх жыцці. Віншаванні і падарункі атрымлівае маладая пара ад сваіх сяброў, адміністрацыі, прафсаюзных і камсамольскіх кіраўнікоў.

Даволі распаўсюджаным стала ўручаць маладажонам пучокі ў санаторыі, у прафілакторыі, турыстычных, каштоўных падарункі. Безумоўна, усё гэта прыемна і запамінаецца на доўгія гады. Але самым прыемным у нашай краіне лічыцца атрымаць у дзень шлюбу ключы ад новага жылля. Калі вяселле адбываецца ў вёсцы, жаніх і нявеста атрымліваюць ключы ад новага дома, у горадзе — ад новай кватэры. Калі ласка, уваходзьце і абжывайце! Праўда, гэтая з'ява не паўсямясная, аднак і прафсаюз, і адміністрацыя кожнага калектыву імкнуча зрабіць такі падарунак маладой сям'і менавіта ў дзень вяселля.

Такім чынам, камсамольскае вяселле — гэта не толькі справа маладых, іх бацькоў, але і тых калектываў, дзе працуюць або вучацца маладажоны, справа не толькі прыватная, але і грамадская.

Вядома ж, спраўляць камсамольскае вяселле ці браць шлюб у царкве — гэта залежыць ад перакананняў маладых людзей. Ніхто іх не цягне ні ў Палац культуры, ні ў касцёл. Але факты сведчаць, што абсалютная большасць савецкай моладзі, уступаючы ў шлюб, аддае перавагу Палацу культуры, а не касцёлу ці царкве.

АМЕРЫКАНСКІЯ ГУБЕРНАТАРЫ ЗНАЁМЯЦА З БЕЛАРУССЮ

Мы ўжо расказвалі аб тым, што 29 лістапада ў Мінск прыбыла дэлегацыя губернатараў ЗША. На працягу двух дзён госці знаёміліся з Беларуссю. Яны наведлі Дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, дзе ў кнізе ганаровых наведвальнікаў пакінулі запіс. Гэты музей, гаворыцца ў ім, з'яўляецца настаянным напамінкам аб жахах і разбурэннях, якія прынесла вайна. Члены дэлегацыі выказалі свае надзеі і пажаданні, каб з другой светнай вайны не толькі былі атрыманы ўрокі, але каб аб ёй заўсёды помнілі.

Дэлегацыя губернатараў ЗША дзякуе на-

роду Беларусі за тое, што ён падзяліўся з ёй памяццю аб перажытым. Мы наведваем вашу краіну ў імкненні да ўмацавання міру, адзначылі госці.

Амерыканскія губернатары зрабілі паездку на мемарыяльны комплекс «Хатынь» і ў горад Жодзіна, дзе пабывалі на Беларускай аўтазаводзе.

Ад імя Савета Міністраў Беларускай ССР у гонар дэлегацыі губернатараў ЗША быў наладжаны абед. Старшыня Савета Міністраў БССР А. Аксёнаў і кіраўнік дэлегацыі губернатараў штата Айова Р. Рэй абмяняліся дружэлюбнымі тостамі.

«ДЕТИ РОЖДАЮТСЯ, ЧТОБЫ ЖИТЬ»

В нынешнем году, объявленном ООН Международным годом ребенка, исполнилось сорок лет с начала второй мировой войны. В ней погибло 50 миллионов человек, в том числе 20 миллионов советских граждан. И среди них — пять сыновей Анастасии Куприяновой, жительницы белорусского города Жодино.

Весной мне довелось быть гостем этой старой женщины. Тогда ей исполнилось 107 лет.

— Я прожила столько, сколько не прожили все мои дети вместе. И нет для меня ничего мучительнее этого. Как и всякая мать, я всегда желала им счастья, долгой жизни. Вот почему я ненавижу войну.

...На окраине Жодино, на участке старой дороги стоит бронзовый монумент: женщина провожает сыновей, уходящих на фронт. Этот монумент посвящен Анастасии Куприяновой и ее погибшим детям.

Старая мать почти ежедневно приходила сюда. Больно было смотреть на эту маленькую, хрупкую старушку, молча стоящую возле себя, бронзовой, глядящей вслед Степану, Николаю, Михаилу, Владимиру и Петру, совсем еще подростку. Из-за облаков встает солнце, скульптурная композиция как бы оживает: кажется, что все это происходит сейчас...

— Перед войной Степан, Николай и Михаил были хлеборобами, работали в колхозе, — рассказывала Анастасия Куприянова. — Владимир — на железной дороге, младший Петя учился в школе... Старшие сыновья к тому времени уже обзавелись семьями, детьми, построили свои дома. Но все равно мы часто собирались вместе, одной семьей, сидели

за столом, строили планы на будущее. И мне казалось — нет на свете счастливой матери, чем я...

И вдруг все оборвалось — война. Первым погиб, защищая Белоруссию, Михаил. Затем в 1944-м не стало Коли и Степана. Они освобождали Варшаву, их могилы в Польше. Мать слезла, думала не выживет. Но рядом на столе лежало письмо с фронта. «Я обязательно вернусь к тебе, мама... Построим новый дом и будем жить в нем до ста лет», — писал Петр.

Он погиб через несколько месяцев, освобождая Латвию. Посмертно Петру Куприянову присвоили звание Героя Советского Союза.

Но на фронте еще оставался Влади-

мир. Однако он не намного пережил братьев — умер от ран в 1945-м.

От пятерых сыновей у матери остались лишь их письма с фронта да мешочки с горстями земли, на которой они погибли, — белорусской, латвийской, польской. Эту землю она привезла, побывав после войны на могилах своих сыновей.

Но были у Анастасии Куприяновой не только горестные воспоминания. У нее растут тринадцать внуков и одиннадцать правнуков.

«Ничего я не желаю так сильно, — сказала она мне прощаясь, — как мира на земле. Дети и рождаются, чтобы жить».

Эти ее слова звучат как завещание: Анастасии Куприяновой сегодня уже нет в живых. Я узнал об этом на днях.

«Дети рождаются, чтобы жить...»
Юрий САПОЖКОВ.

СЯБРЫ 3 ПНР

У Мінску знаходзілася дэлегацыя Галоўнага праўлення Таварыства польска-савецкай дружбы (ТПСД) на чале са слупкім ваяводам, членам Галоўнага праўлення, старшынёй ваяводскага праўлення ТПСД Янам Стэпненем.

Адбылася сустрэча польскіх сяброў у Беларуска-Таварыстве дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі. У час гутаркі было падкрэслена значэнне мацнеючых савецка-польскіх кантактаў, якія ахопліваюць усё больш шырокія сферы эканомікі і культуры Беларусі і ПНР.

Польскія таварышы расказалі аб рабоце сваіх аддзяленняў ТПСД, падзяліліся планами, у ліку якіх — падрыхтоўка ў Польшчы да святкавання 110-й гадавіны з дня нараджэння У. І. Леніна.

У гутарцы прыняў удзел генеральны консул ПНР у Мінску М. Дрэўняк.

Госці зрабілі паездку па гораду, азнаёмліліся з помнікамі і славутымі месцамі. Дэлегацыя пабывала ў Магілёве і Магілёўскай вобласці.

РИТМ истории ускоряется. Один год нашей эпохи можно смело приравнять к тысячелетию первобытного общества, к столетию древнего времени и средневековья, к десятилетию XVII—XIX веков. Главной причиной столь громадного ускорения стало вовлечение в исторический процесс новых сотен и сотен миллионов людей. В древности этих сотен миллионов людей просто не было. Так, по данным демографии, в эпоху неолита (VI—III тысячелетия до н.э.) все население Земли не превышало 25 миллионов человек, к началу нашей эры — 250 миллионов, а к нашему времени возросло в 16 раз и превысило ныне 4 миллиарда. На процессе ускорения отражается социальная активность, образованность, возросшая производительность труда всего населения Земли, динамика развития стран социализма, мощь научно-технической революции, интернационализация различных сфер деятельности в мире.

В наше время история меняется коренным образом в течение жизни одного поколения. Будущее — в прямом смысле этих слов — сегодня в руках человечества. Оно окажется настоящим для нас и наших детей. От сознательной деятельности каждого из нас, всех людей Земли, от точности научного предвидения во многом зависит возможность избежать зигзагов, спрямить путь социального прогресса. В этом, по нашему мнению, заключена гуманистическая цель социального прогнозирования. Действенное решение этой гуманной задачи — не в построении утопий, а в определении (на основе объективных законов общественного развития) реальных путей для преодоления наиболее важных проблем.

Примеры такой действительности социального прогнозирования — планы советских пятилеток и народнохозяйственное планирование в странах социалистического сотрудничества.

Анализ основных концепций «моделей будущего», разработанных футурологами Запада, показывает, что у них иной подход к задачам социального прогнозирования. Возьмем, например, ранее популярную на Западе концепцию «пределов роста». Кратко говоря, она в своей основе провозглашала неизбежность всемирной катастрофы вследствие якобы неминуемого истощения природных ресурсов и загрязнения окружающей среды. На наш взгляд, в этой концепции было научно несостоятельным отождествление количественного роста и поступательного развития общества. Формальные пределы роста, конечно, существуют, но это — не пределы развития человечества. Более того, как в прошлом, так и в будущем «пределы» для экстенсивного роста являются скорее стимулом, чем тормозом, для интенсивного развития.

Могли ли, например, наши предки в XVII веке представить себе объем перевозок в XX веке? «Это невозможно, — заявили бы они. — Для таких перевозок нужно десятки миллионов лошадей, а мы не сможем их прокормить, даже засеяв всю сушу овсом!». Ныне современный механический транспорт осуществляет эти перевозки. Да, запасы природных ресурсов не беспредельны, но способности человека изыскивать все новые виды сырья, энергии, использовать отходы производства, защищать окружающую среду — эти способности поистине безграничны. Под влиянием критики авторы этой концепции говорят теперь о неких «внутренних пределах роста», ус-

что спустя несколько десятилетий рухнут колониальные империи Англии, Франции и других европейских держав, но это произошло. А предсказали эти глобальные социальные свершения мыслители, овладевшие диалектико-материалистическим пониманием истории, — основоположники марксизма-ленинизма.

Герберт Уэллс, посетивший в свое время разрушенную интервенцией и гражданской войной, нищую, голодную Советскую Россию, назвал тогда В. И. Ленина, уверенно предсказавшего близкое социалистическое будущее нашей страны, «кремлевским мечтателем». Но прав оказался не талантливый писатель-фантаст, буржуазный «пророк

истекшие полвека.

Есть все основания полагать, что уже в начале XXI века социализм станет во всех отношениях преобладающей системой в мире: по численности населения, по объему промышленного производства и национальному доходу, по производительности труда и другим важнейшим показателям. С лица планеты исчезнут последние остатки колониализма и утвердятся новый экономический порядок. К середине XXI века все страны имеют реальную возможность стать (по современным критериям) экономически развитыми и передовыми.

Канут в прошлое и эксплуататорская система и ее наследие: неграмотность, относительное перенаселение и т.п. Все население Земли будет получать образование, равное, по меньшей мере, современному высшему. Исчезнут не только противоположность, но и существенные различия между городом и деревней, между физическим и умственным трудом. Эталоном поведения человека станут на протяжении обозримого будущего социальные идеалы коммунизма.

Вопреки банальному утверждению о том, что в результате НТР наша планета стала как бы «меньше», более тесной, мы вправе утверждать обратное: научно-технический прогресс «расширил» нашу планету, увеличил, по выражению советского академика Е. Федорова, ее «емкость». К концу XXI века социальный и научно-технический прогресс увеличат «емкость» Земли еще в несколько раз и обеспечат для 12—15 миллиардов землян материальное изобилие. 9/10 всех предметов и услуг, которые будут потребляться людьми, окажутся непохожи на ныне существующие либо по материалу, либо по назначению.

Речь, разумеется, здесь идет о человечестве в целом, ибо во многих странах, вставших прежде других на путь социализма и коммунизма, все это может быть воплощено в жизнь значительно раньше. Марксизм в целом ясно определенная последовательность предстоящих революционных преобразований, но предопределять на десятилетия вперед конкретные даты научных открытий, технических изобретений и политических событий — значит впадать в худший вид утопизма. Это — область социальной фантастики, а не социального прогнозирования. Будущее станет таким, каким его сделает само человечество. Будущее станет итогом (конечно, не окончательным) социальной борьбы, столкновения интересов, противоречий и конфликтов современной эпохи. Но исторический исход этой борьбы предreshen: будущее — за бесклассовым обществом.

Эдвард АРАБ-ОГЛЫ,
кандидат философских наук.

Человечество в XXI веке

РАЗМЫШЛЕНИЯ СОВЕТСКОГО УЧЕНОГО

матривая их в социальной культуре общества, в сознании и психике людей. Но цель — прежняя: внушить мысль, что социальный прогресс не бесконечен, надежды на лучшее будущее нет, а если и есть, то только надежда на самосовершенствование индивидуума, его моральный прогресс.

Сегодня в обществе «свободного предпринимательства» проявляют определенный интерес к прогнозам футурологов, которых относят к категории оптимистов (Герман Кан и др.). В своих социальных прогнозах они исходят из принципа так называемого «самооправдывающего пророчества», полагая, что если заставить людей поверить в некое «уготованное им будущее», то именно такое будущее и воплотится в жизнь. Подобный оптимизм, покоящийся на идеализме, на убеждении, будто «мнения правят миром», подхлестывает самих футурологов, «свободную прессу» Запада к еще более утонченным приемам манипуляции сознанием и поведением народных масс для внушения мысли о «вечности» капитализма (и даже возможности его «облагораживания» в будущем). Видимо, такой «оптимизм» вполне устраивает элиту западного общества, но примут ли его народные массы?

Будущее — это сфера реальных возможностей. Никакая, даже самая изощренная манипуляция общественным мнением не предотвратит действия объективных закономерностей истории. Еще в начале XX века большинству буржуазных политических деятелей казалось невероятным, что социализм станет реальностью, а ныне — это факт для всего мира. Им показалось бы фантастикой,

будущего», а именно марксист Ленин — вдохновенный мечтатель и реалист, веривший в созидательные творческие силы свободного от эксплуатации народа.

Все это подтверждает давно открытую марксистами и утвержденную практикой закономерность общественного развития: идеи социализма, овладев массами, стали новой огромной материальной созидательной силой. Возрастающий перевес социализма на мировой арене, привлекательность его примера для новых и новых миллионов людей создают такой экономический, политический и психологический климат, при котором многократно возрастает социальная активность народов неосоциалистического мира, а понимание ими необходимости коренных социальных преобразований становится само собой разумеющимся.

Обозримое будущее станет воплощением в жизнь научно обоснованных ожиданий и идеалов человечества, поскольку они будут подкреплены активной, сознательной борьбой народных масс за свои интересы.

Что же можно сказать относительно обозримого будущего, то есть следующего столетия? Наш мир в XXI веке будет отличаться от современного, пожалуй, столь же значительно, как он отличается сейчас от мира начала XX века. Благодаря росту средней продолжительности жизни человека 3/4 всех ныне живущих на Земле в основном доживут до 2000 года, половина — до 2025-го, а дети, родившиеся в 1979 году, — до середины XXI века. За двадцать лет (1980—2000 гг.) будет сделано примерно столько же научных открытий и изобретений, сколько их было сделано за

Зань позній восені.
Фота К. ЯКУБОВІЧА.

ФАНТАСТЫКА— «РАЗВЕДЧЫК НАВУКІ»

Карэспандэнт Агенцтва
друку Навіны гутарыць з
Ерамеям ПАРНОВЫМ — ад-
ным з вядомых савецкіх
пісьменнікаў-фантастаў.

Чым вы растлумачыце ціка-
васць да навуковай фантасты-
кі? Сацыялагічнае даследаван-
не амаль дзесяцігадовай даў-
насці ўстанавіла, напрыклад,
што фантастыку ў СССР чытае
кожны трэці інжынер, студэнт...
Мяркуючы па ўсяму, у апош-
нія гады яе папулярнасць яш-
чэ больш узрасла...

— Фантастыка заўсёды звер-
нута ў будучае. У гэтым, на
мой погляд, яе асаблівая пры-
цягальнасць, перш за ўсё для
маладзі.

Фантастыка зусім не проста
папулярызатар навуковых ве-
даў, як лічаць многія. Яна да-
лучае чытача да кола сённяш-
ніх навукова-сацыяльных
паняццяў і ўяўленняў, знаё-
міць з тэндэнцыямі развіцця
той або іншай галіны ведаў,
развівае фантазію чытача.

— Аднак, як вядома, існуе
і такая думка: фантастыка,
маўляў, адводзіць ад востра-
сучасных праблем, адцягвае
ўвагу ад актуальных «зямных»
пытанняў...

— З гэтым я рашуча не згод-
ны. Аб чым бы ні пісаў фан-
таст — аб мінулым або буду-
чым, — ён заўсёды піша аб лю-
дзях і ідэях сённяшняга дня
для гэтых людзей. Разрыў з
рэчаіснасцю для пісьменніка-
фантаста гэтак жа небяспечны,
як і для прадстаўніка любога
іншага літаратурнага жанру.

Калі мае калегі, напрыклад,
малююць у сваіх кнігах каму-
ністычную будучыню, яны за-
стаюцца людзьмі сучаснага са-
цыялістычнага грамадства. На-
прыклад, героі з твораў вядо-
мых фантастаў братоў Стру-
гацкіх блізкія і зразумелыя
сённяшняму маладому чалаве-
ку ў многім, думаю, іменна та-
му, што па паводзінах і ма-
ральнаму абліччу яны падоб-
ныя на лепшых нашых сучас-
нікаў.

— Што вы можаце сказаць
аб фантастыцы як «памочніку»
навукова-тэхнічнага прагрэ-
су?

— Вялікае, на мой погляд,
значэнне гэтай літаратуры
перш за ўсё ў падрыхтоўцы
грамадскай думкі да ўспрыман-
ня значных навукова-тэхніч-
ных адкрыццяў. Скажам, за-
доўга да палёту Юрыя Гага-
рына ў свядомасць мільёнаў
людзей праніклі з фантастыч-
ных кніг такія паняцці, як
«касманаўт», «касмiчны кара-
бель», «бязважкасць»...

Такая функцыя аказалася па-
сілах фантастыцы таму, што
яна своеасабліва «разведчык
навукі». Часам на яе «выпра-
бавальныя палігоны» узніка-
юць ідэі, якія даюць штуршок
навуковай думцы. Не сумня-
ваюся, што вядомы раман
Аляксея Талстога «Гіпербалод-
ід інжынера Гарына» адыграў
сваю ролю пры стварэнні ла-
зернай тэхнікі акадэмікам Мі-
калаем Басавым і Аляксандр-
ам Прохаравым. Уплыў апавя-
дання Івана Яфрэмава «Цень
мінулага» прызнаваў і адзін з
творцаў галаграфіі член-карэ-
спандэнт Акадэміі навук
СССР Юрый Дзенсіюк. Не так
даўно былі створаны штучныя
жабры, якія дазваляюць чала-
веку некалькі гадзін знаходзіць-
ца пад вадой. Я ўспрымаю гэ-
та адкрыццё як «праросшае
насенне», некалі кінутае савец-
кім пісьменнікам Аляксандрам
Бяляевым у яго рамана «Чала-
век-амфібія».

Спрыяльны ўплыў гэтага
на лепшага для мяне літара-

турнага жанру прызнавалі і
прызнаюць многія вядомыя
людзі. Шырока вядома, на-
прыклад, што піянер тэорыі
зоркаплавання Канстанцін
Цыялкоўскі захапіўся ёю пад
уздзеяннем твора Жуль Верна
«З пушкі на Месяц». Знаўцам
і паклонікам фантастычнай
літаратуры быў славыты кон-
структар касмічных караблёў
Сяргей Каралёў. Цікавае пры-
знанне лётчыка-касманаўта
Георгія Грэхкі: «Мяне і многіх
маіх калег у космасе паклікала
фантастыка».

Сёння «ў актыве» пісьменні-
каў-фантастаў цэлы шэраг
здзейсненых прадказанняў:
спадарожнік сувязі і галаграфі-
я, лазер і генная інжынерыя,
існаванне «фрыдмонаў» — эле-
ментарных часцінак са скры-
тай масай, адкрыццё алмазаў у
Якуціі...

— Як вам бачацца двухбако-
выя сувязі гэтага жанру з на-
вукай і мастацтвам?

— Аб сувязі з навукай, не-
пасрэднай і плённай, мы толькі
што гаварылі. Дадам толькі,
што ў фантастыцы, як і ў наву-
кі, ёсць свае «вечныя» тэмы:
падарожжы ў часе і прасторы,
штучны інтэлект, пазаземныя
цывілізацыі, іншыя формы
жыцця. Як і вучоныя, фанта-
сты іншы раз перакрэсліваюць
уласныя рашэнні, але ніколі не
закрываюць тэму.

Аднак фантастыка, сілкую-
чыся жыватворным сокам на-
вуковых ідэй, застаецца перш
за ўсё мастацтвам.

Адлюстроўваючы пэўнае,
імгненнае аблічча свету — мі-
нулага або будучага, пісьмен-
нікі дасягаюць вялікай вобраз-
насці і канцэнтрацыі думкі.
Веру, што, як ніякі іншы
жанр, фантастыка дае дзівос-
ную прастору ўяўленню.

— Што вы можаце сказаць
пра маральна-этычны бок са-
вецкай фантастыкі?

— Спадзяюся, што нашы кні-
гі дапамагаюць вучоным на-
глядна, вобразна ўбачыць уз-
дзеянне адкрыццяў на жыццё
чалавека і развіццё грамадст-
ва. Дабратворныя і, асабліва,
трагічныя вынікі гэтых ад-
крыццяў, што празорліва ад-
люстраваны пісьменнікамі, ня-
рэдка прымушаюць задумацца
рэальных твораў рэальных ад-
крыццяў. І перш за ўсё аб вя-
лікай асабістай адказнасці вуч-
оных перад чалавецтвам, пер-
ад будучым.

У гэтым плане вялікая роля
так званых «раманаў папярэд-
жанняў». Тэмы іх заўсёды акту-
альныя і разнастайныя: гэта і
атамная вайна, і адраджэнне
нацызму, і «механізацыя» ча-
лавецтва... Ідэя — глыбока
грамадзянская, гуманная —
абараніць чалавека, гістарычны
прагрэс. Мэта падобных рама-
наў не мае нічога агульнага з
імкненнем некаторых заходніх
фантастаў, што пішуць на та-
кія тэмы, каб запалохаць чала-
вецтва. Савецкія «раманы-па-
пярэджання» як бы заклікаюць:
людзі, будзьце пільнымі, не
дайце сілам зла і рэакцый
згубіць нашу выдатную плане-
ту! Аднак «раман-папярэд-
жанне» аказваецца дзейснай
сілай толькі тады, калі ён не
проста паказвае зло, а выкрывае
яго сацыяльныя карані.

Абапіраючыся на свой аса-
бісты вопыт, яшчэ раз паўта-
раю: фантастыка заўсёды ім-
кнецца ісці ў авангардзе, яна
накіравана ў будучае.

Гутарку вяла
Вікторыя ЛАЎРЭЦКАЯ.

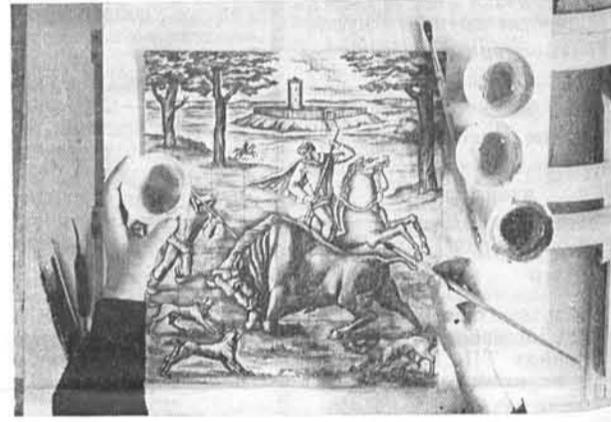

Вытокі гэтага ўмельства — у далёкай мінуў-
шчыне: ва ўсе часы жылі на Беларусі майст-
ры, якія выраблялі з гліны прадметы хатняга
ўжытку: гаршкі, талеркі, збаны, кубкі. Імкну-
чыся надаць сваім творам прыгожы выгляд,
аздаблялі іх дэкаратыўнымі элементамі. Так
нараджалася самабытнае мастацтва ганчароў.
Яго традыцыі працягваюцца сёння ў дэкара-
тыўна-прыкладной творчасці.
Мінчанін Аляксандр Зіменка яшчэ ў гады вуч-
обы ў Беларускай дзяржаўнай тэатральна-
мастацкай інстытуце, захапіўшыся мастацкай
керамікай, стварыў пасля шэраг цікавых ра-
бот. Добрае веданне гістарычнай спадчыны
дапамагло яму адлюстраваць сродкамі гэтага
спецыфічнага мастацтва старадаўнія рамёст-
вы, народныя спартыўныя гульні і г. д.

Керамічныя мініяцюры сталі плённым напра-
кам у творчым пошуку мастака. Спрабуе ён
таксама шырэй выкарыстаць магчымасці ке-
рамікі ў афармленні інтэр'ераў.
Аляксандр Зіменка — член сакратарыята Саю-
за мастакоў БССР, узначальвае секцыю дэка-
ратыўна-прыкладнага мастацтва. Яго самабыт-
ныя творы неаднаразова экспанаваліся ў вы-
ставачных залах Мінска, Вільнюса, Рыгі, Маск-
вы.
НА ЗДЫМКАХ: мастак-кераміст Аляксандр
ЗІМЕНКА; як член журы Усесаюзнай фотавы-
стаўкі А. Зіменка (справа) удзельнічае ў ад-
боры здымкаў; работа з серыі «Майстры»;
распрацоўка эскіза роспісу «Паляванне ў Бе-
лавежскай пушчы».

Фота Я. КАЗЮЛІ.

ДАВЕДНІК АБ МІНСКУ

СЦЕЖКАМІ ПЕСНЯРА

4. ВІШНЕЎСКІ КУТ

Апрача Кушыянаў, ёсць на
Смаргоншчыне і яшчэ адзін
лапiк зямлі, звязаны з імем
Ф. Багушэвіча. Гэта Вішнева —
былая сядзіба польскага вучо-
нага і этнографа Яна Карлові-
ча, а больш дакладна, яго
жонкі Ірэны, атрыманая ёю ў
пасаг.

Якое ж дачыненне Багушэві-
ча да гэтага маёнтка?

Адказаць на такое пытанне
няпроста было б і самому Ба-
гушэвічу. Яму доўга давялося
б раскажаць і пра паўстанне
1863 года, і пра бой пад Су-
валкамі, дзе яго моцна пара-
ніла ў нагу, і пра дні бязмэт-
нага бадзяння па вуліцах Віль-
ні пасля паўстання... Невядома,
чым бы скончылася тое ба-
дзянне, як склаўся б лёс пес-
няра, калі б не напаткаўся ад-
ночы яму на вуліцах Вільні
згаданы ўжо тут Ян Карловіч,
тады яшчэ сам малады чала-
век, але ўжо даволі знаны ў
вучоным свеце.

Пачатак публікацыі ў «Голасе
Радзімы» №№ 14, 25, 43 за
1979 год.

Гаворка была кароткая, але
канкрэтная: Багушэвічу трэба
з'яжджаць з тутэйшых мясцін.
Заставацца тут яму далей нель-
га. У краі лютавалі тэрор, ула-
ды распаўляліся з былымі
паўстанцамі. І трэба было не
проста знікнуць з вачэй жан-
дараў, пазбегнуць арышту і
суда, а нейкім чынам яшчэ і
ўладкаваць свой лёс. І Карло-
віч дае раду ехаць у Нежын.
Там ёсць юрыдычны ліцэй,
ёсць знаёмыя. Не дадуць загі-
нуць. Няма за што ехаць? Кар-
ловіч бярэ на сябе і гэты кло-
пат. Тут жа, на вуліцы, дае Ба-
гушэвічу грошы на дарогу:
вернеш, калі будзеш. А не бу-
дзе, не збяднеем, неяк абы-
дземся...

Выпадак аддзячыць Карлові-
чу надарыцца не вельмі хутка.
Амаль дваццаць гадоў чакаўся
такі момант. У 1882 годзе Кар-
ловіч пераехаў з Вішнева ў
Варшаву, а маёнтак здаў у
арэнду. Але арэнда арэндай, а
некаму за гаспадаркай сачыць
трэба. Карловіч перабраў шмат
кандыдатур. Спыніўся на Ба-
гушэвічу. От добра было б,
каб ён пагадзіўся! Бадай, леп-
шага радцы і дасведчанага ча-
лавека і не знойдзеш. Але ці
пагодзіцца? У яго і ў самога
клопатаў цяпер шмат: і пера-
ехаў у Вільню ядзюна, і пра-
ца новая, турботная. Ды яшчэ і
з кватраю як след не ўладка-
ваўся...

І ўсё ж пры нагодзе паці-

кавіўся, ці не пагадзіўся б той
зрэдку наезджаць у Вішнева і
назіраць за яго гаспадаркай.
Багушэвічу двойчы паўтараць
не трэба было. Нарэшце ў яго
ёсць хоць якая магчымасць
аддзячыць Карловічу! І не
толькі аддзячыць, а мо і выру-
чыць сябра, як некалі ён вы-
ручыў яго, праўда, са значна
горшага варунку.

Было гэта дзесьці каля 1885
года. З тае пары Багушэвіч
пачалі часта заўважаць у Віш-
неве. Як толькі надаралася
вольная хвіліна ад судовых
спраў, ён запрагаў свайго
добрага Расінанта — так Ба-
гушэвіч любіў называць невя-
лікага ўласнага коніка — і ста-
рым бітым гасцінцам дабіраў-
ся да сябравага маёнтка, які ў
тую пару быў на тэрыторыі
Свянцянскага павета.

Тутэйшая мясціна яму надз-
вычайна падабалася. Суцiшная,
скрозь зялёная, паблізу возе-
ра, сярэд пагоркаў. Бываў ён
ту ўлетку і ўзімку, у сярэдзі-
не года і ранняй вясною. Ціка-
віўся ўраджаймі, станам гаспа-
дарчых пабудов, падбіваў ра-
хункі і рабіў справаздачы. Да-
водзілася яму збіраць і арэн-
ду. Гэта быў для яго не самы
прыемны занятак. Багушэвіч
скрозь бачыў занябанне і ня-
стачу і скардзіўся Карловічу. Са
скрухай на сэрцы пісаў у ад-
ным з лістоў: «Пару дзён таму
назад — ліст датаваны 10 (22)

ЗДЗЕЙСНЕНАЯ МАРА

Гаворку пра маладую спявачку Ніну Казлову — салістку Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларускай ССР — мне хочацца пачаць з прэм'еры «Дон Карласа» Вердзі, дзе яна выступіла ў ролі каралевы Лізаветы Валуа, ролі вельмі складанай па вакальнай і эмацыянальна-псіхалагічнай насычанасці. Бадай, на сённяшні дзень і прэм'ера «Дон Карласа», і ўвесь перыяд работы над ролю Лізаветы — самая яркая старонка ў біяграфіі спявачкі, тут найбольш дакладна і поўна раскрылася шматграннасць таленту Ніны Казловой.

Прэм'ера оперы «Дон Карлас» супала з цікавай падзеяй у жыцці тэатра, ды і ўсёй рэспублікі — адкрыццём Другога ўсесаюзнага фестывалю творчай моладзі тэатраў оперы і балета краіны. Гэтае свята мастацтва сабрала ў Мінску амаль 150 выканаўцаў з 38 тэатраў Савецкага Саюза. Права адкрыць фестываль атрымалі яго гаспадары — беларускія артысты.

На працягу ўсяго вечара публіка, калегі і госці аналізавалі кожны крок спявачкі, хваліліся за яе, горача прымаючы кожную ўдала выкананую рыну. Гэты спектакль для маладой артысткі стаў сапраўдным экзаменам на сталасць. Яна вытрымала яго з гонарам. Яе Лізавета была жыццёва праўдзівая, зачароўвала ўнутранай прыгажосцю, чысцінёй, голас артысткі гучаў пранікнёна і цёпла.

Выступленне Ніны Казловой ў гэтым спектаклі прынесла ёй шырокую вядомасць. Пасля фестывалю яе сталі запрашаць на гастроляў ў буйнейшыя тэатры краіны.

Ніна КАЗЛОВА: Я працавала над партыяй Лізаветы з вялікім натхненнем. Аднак жа аб тым, што мне выпадае гонар спяваць у час прэм'еры (хто з артыстаў аб гэтым не марыць!) ды лшчэ і перад такой патрабавальнай аўдыторыяй, я і не думала. Але не прэм'ера была майё асноўнай мэтай у рабоце над партыяй. Я хацела зразаць сваю герайню, яе думкі, пачуцці, перажыванні, пранікнуць у самую сутнасць музыкі, гэта

значыць зрабіць усё магчымае для стварэння вобраза, які быў бы прыцягальным для публікі і выклікаў у яе спачувальную рэакцыю. Лёс жа Лізаветы трагічны: нявеста дон Карласа, якая любіць яго, становіцца жонкай бацькі інфанта, караля Філіпа дзеля шчасця сваёй радзімы. Пануты гэтай жаночай душы я і імкнулася ўвасобіць у спевах, у сваіх паводзінах на сцэне. Вядома, у рабоце над вобразам мне шмат дапамагалі дырыжор Вашчак, рэжысёр Ізворска-Елізар'ева, мае старэйшыя калегі па тэатру. Ну, а тое, што прэм'ера і маё выступленне прайшлі паспяхова, мяне цешыць, дапамагае працаваць цяпер.

Шлях Ніны Казловой на оперную сцэну характэрны для большасці маладых савецкіх спявакоў. Яна любіла з дзяцінства песню, хоць яе сям'я (простыя рабочыя) была далёкай ад мастацтва. Спачатку яна вучылася ігры на цымбалах у музычнай школе, сама крыху іграла на баяне, спявала ў самадзейнасці. І нават пазней, стаўшы студэнткай дырыжорска-харавога аддзялення Гомельскага музычнага вучылішча, не марыла, што калі-небудзь выйдзе на оперную сцэну, а збіралася пасля заканчэння вучылішча ўдасканальваць сваё майстэрства далей па выбранай спецыяльнасці. Але аднойчы ў Гомель на гастролях прыехаў Беларускі тэатр оперы і балета. Ніна з хваляваннем чакала першай сустрэчы з сапраўднай операй. Першы спектакль, які яна пачула ў сваім жыцці, быў «Трубадур» Вердзі. Гэтая сустрэча змяніла жыццёвыя планы Ніны Казловой.

У 1967 годзе яна закончыла вучылішча і паступіла на вакальны факультэт Беларускай кансерваторыі ў клас Маргарыты Людвіг. У выкладчыкаў маладой спявачка выклікала вялікую павагу не толькі сваім прыродным дараваннем, прыгожым голасам, а яшчэ і апантанасцю, нястомнасцю ў авалоданні вакальным майстэрствам. Вучылася Ніна пастаянна: і на занятках, і на спектаклях

тэатра, і слухаючы галасы любімых спявачак Марыі Калас, Рэнаты Тэбальдзі, Тамары Мілашкінай, запісаных на пласцінкі.

Нарэшце, здадзены дзяржаўныя экзамены, атрыманы дыплом опернай спявачкі, але... рашэннем камісіі Ніна Казлова была накіравана салісткай у народны аркестр БССР, дзе ёй давялося працаваць некалькі гадоў.

Ніна КАЗЛОВА: Гады работы з аркестрам не прайшлі для мяне бяспледна. Яны далі жыццёвы вопыт, расшырылі творчы круггляд, таму што выконваць даводзілася самыя розныя творы — ад народных песень да складаных арыяў з опер. Прышлося і шмат паездзіць з гастроллямі па краіне.

І вось, нарэшце, у жыцці спявачкі надыйшоў момант, калі мара аб опернай сцэне ажыццявілася. Гэта было вясной 1977 года. Мастацкі савет тэатра, праслухаўшы Ніну Казлову, аднадушна прыняў рашэнне рэкамендаваць дырэктцыі прыняць яе ў труп.

Як правіла, спявак, што трапіў у тэатр, даволі доўгі час рыхтуецца да свайго першага выхаду ў спектаклі. Патрэбны ўрокі, заняткі з дырыжорам, спеўкі, рэпетыцыі і г. д. Дзбют жа Ніны Казловой адбыўся раптоўна, нечакана нават для яе самой. Захварэла салістка, і Ніна без усякіх рэпетыцый выступіла ў партыі Лізы ў оперы Чайкоўскага «Пікавая дама». Колькі трэба мець смеласці, любві і адданасці тэатру, каб вось так, без падрыхтоўкі, выйсці на сцэну! Дзбют Ніны прайшоў добра, яна ўвайшла ў спектакль арганічна, быццам рэпетыравала яго не адзін год.

Сямён ШТЭЙН, рэжысёр: Творчая біяграфія Ніны Казловой пачалася надзвычай шчодра. За адзін сезон — Ліза ў «Пікавай даме», Мадам Батэрфляй у оперы Пучыні «Чыю-Чыю-сан», донна Анна ў «Дон Жуане» Моцарта, Іяланта ў аднайменнай оперы Чайкоўскага і, нарэшце, буйная работа ў новай беларускай оперы «Сівая легенда»

Сцэна з оперы «Дон Карлас». Спяваюць Н. КАЗЛОВА і А. ДЗЕДЗІК.
Фота Р. МАЛЯШКЕВІЧА.

Смоўскага, дзе яна выконвала ролю Ірыны.

Па-мойму, галоўнай уласцівасцю Ніны трэба назваць любоў да працы. Мне вельмі імпануе яе жыццядасны характар, умненне працаваць удумліва, паспраўднаму творца, сур'ёзна і прадуктыўна. І гэта, як мне здаецца, правільны шлях да высокага опернага майстэрства.

Шэсць буйных партый, шэсць складаных вобразаў, прычым зробленых на высокім прафесійным узроўні, гэта многа. Бо работа спявака толькі з боку здаецца лёгкай і простаю. Чалавек, што сядзіць у зале, часта і не падазравае, колькі фізічных сіл, упартай працы і часу павінен затраціць спявак, каб дабіцца гэтай лёгкасці і прастаты. А калі прыняць пад ўвагу, што ў 32-гадовай спявачкі ёсць сям'я — муж, настаўнік рускай мовы і літаратуры, маленькая дачка, што Ніна Казлова шмат выступае ў канцэртах па радыё, тэлебачанню, у філармоніі, рыхтуючы да іх пертуар, вядзе грамадскую работу, то можна ўявіць сабе, які насычаны кожны дзень яе жыцця.

Гаворачы аб артыстычных якасцях Ніны Казловой, нельга не адзначыць і яе прыродны дар актрысы. Яна ўмее жыць на сцэне, умее ні на імгненне

не адыходзіць ад музыкі. Яна валодае важнай для акцёра якасцю — пачуццём партнёрсства.

Ніна КАЗЛОВА: Даводзіцца ня мала разважаць, углядацца ў навакольны свет, вучыцца ў жыцця. Бо мастацтва оперы, па-мойму, становіцца ўсё больш патрэбным сучаснаму чалавеку: глядач прыходзіць сёння ў тэатр не столькі за забавай, колькі за тым, каб тэатр хоць крыху дапамог яму зразумець разнастайнасць і складанасць жыцця, яго канфліктаў, чалавечых адносін.

Вядомы оперны рэжысёр нашай краіны, галоўны рэжысёр Вялікага тэатра Саюза ССР Б. Пакроўскі заўважыў: «Спевак — працэс таямніча-прыгожы, у большай меры невытлумачальны. Спевак — выяўленне танчэйшых нюансаў чалавечай душы. Каб спевак выказваў патрэбнае, які шлях у глыбіні вобраза і сваёй уласнай інтуіцыі трэба зрабіць спяваку-артысту! Якой тонкасцю, далікатнасцю і якой разам з тым упартасцю, усведамленнем задач, павагай да сваёй унікальнай прафесіі павінен вызначацца працэс нараджэння опернай ролі артыстам».

Я згадваю гэтыя словы кожны раз, калі бачу паглыбленую ў працу Ніну Казлову.
Наталля ПЕРВАКОВА.

Чэрвеня 1886 года — я быў у Вішневе, хацеў атрымаць грошы, якія павінны заплаціць Дробныя арандатары, і меў на мэце аглядзець маёнтак наогул. Надзея не збылася, бо ніхто нічога не заплаціў»...

І далей Багушэвіч паведамаў Карловічу, што хутар Янішчэ застаўся без догляду, усё зарасло дзірваном, што поле неапрацаванае і незасеянае, а гумно трэба перакрываць, але пакуль няма саломы.

І гэтакія турботы-скаргі пазт выказваў Карловічу ледзь не ў кожным лісце. Аднак сядзібу яго глядзеў сумленна і шчыра, як толькі мог.

Дый неўпрыкмет сэрцам і душой ён пачаў прырастаць да Вішнева. Яго ўжо сюды пачало цягнуць нешта большае за гаспадарчыя клопаты. Цягнула да сялян, з якімі ён шчыра пасябраваў, да арандатараў, якім ён асабліва спагадаў. Працавалі яны шмат і цяжка, а вынікі працы былі мізэрныя. Але што было рабіць? Іншай формы гаспадарання пакуль тутэйшы край не ведаў. Багушэвічу, праўда, нешта мроілася з гэтай нагоды, але мроя яго была не вельмі выразная, і ён адно пакуль прасіў Карловіча за кожнага арандатара ў паасобку — аднаму знізіць арэнду, другому — зрабіць адтэрміноўку.

І Карловіч чуйна прыслухоўваўся да сябравых парад і пажаданняў.

А з адным з вішнеўскіх арандатараў — Мацюлевічам Багушэвіч нават зрадніўся, стаў у яго напатканым кумам

— хросным бацькам. Упершыню ў жыцці займеў сабе хросную дачку.

У Вішневе Багушэвіч часта хадзіў на паляванне. Надаралася—ездзіў на качкі. І мо не столькі на тыя качкі, а каб паслухаць патаемны шэпт трыснягу і чароту, проста падыхаць свежым паветрам пасля віленскага смуроду.

Звычайна Багушэвіч ездзіў адзін. Але калі-нікалі побач з ім у лодку садзіўся стары і вельмі знаны ў наваколлі паляўнічы і рыбак, ён жа быў і лодачнік, Ванько, і яны доўга пярэсілі роўнядзь возера, то цікуючы за птаствам, то паглыбляючыся ў гаворкі пра жыццё-быццё.

У такіх хвіліны Багушэвічу іншы раз згадваліся Кушыяны. Трэба было яму кінуцца і туды, але сваё нікуды не ўцяча. Сваё якое будзе! Трэба перш за ўсё дагледзець сябраву сядзібу.

І ўсё ж наступіў год (сакавік 1889), калі Багушэвіч папрасіў у Карловіча вызваліць яго ад клопату пра вішнеўскі маёнтак. Падрасцілі дзеці, горшала здароўе. Трэба было больш сур'ёзна заняцца і творчасцю, беларускімі вершамі. Багушэвіч знайшоў на сваё месца, паводле яго ж слоў, больш працавітага і дасведчанага чалавека, за сумленне якога ён ручаўся сваім.

Але і пасля гэтага сувязь з вішнеўцамі не спынялася. Вішнеўцы палюбілі шчырага, у нечым ім блізкага і спагаднага чалавека і часта, будучы па розных справах у Вільні, да-

верліва заходзілі да яго на кватэру.

...Зараз на былых Карловічавых землях, якія гэтак па-гаспадарску дбайна выхадзіў Ф. Багушэвіч, раскінуліся палеткі калгаса «Вішнева».

Пра калгасы і саўгасы з іх бязмежнымі прасторами Багушэвіч, безумоўна, не меў і ўяўлення, але марыў, што будучае грамадства павінна быць справядлівым і павінна быць заснавана як агульная суполка роўных і вольных вытворцаў. Шмат і іншых думак вынес Багушэвіч за час сваёй службы ў вішнеўскім фальварку. Многія з іх ён выказаў у публіцыстычных артыкулах, што ў той час друкаваліся на старонках польскага часопіса «Край». А галоўная з іх, што так не павінна быць, павінна быць лепш і толькі лепш.

Унукі былых вішнеўскіх арандатараў і іх праўнукі дачкаліся такой шчаснай долі. Пад подыхам ветру на неабсяжных вішнеўскіх прасторах пераліваецца зыбкімі хвалямі густая збажына. Адно Вішнеўскае возера па-даўнейшаму плешчацца ў сваім звыклым рытме. Усё ж астатняе ахоплена імклівым поступам жыцця. Але і ў гэтай імкліваасці чуйнае сэрца можа заўсёды ўлавіць гарэне душ, тых апантаных, што некалі жылі на гэтай зямлі і марылі пра яе лепшую долю. Адным з іх быў і наш пясняр Францішак Багушэвіч, лёсам якому было суджана частку цяпла свайго сэрца аддаць вішнеўскім палеткам.
Уладзімір СОДАЛЬ.

КНІЖКІНА СВЯТА

У Гродна праведзена рэспубліканскае свята дзіцячай кнігі, прысвечанае Міжнароднаму году дзіцяці. Суды прыехалі хлопчыкі і дзяўчынкі з усіх абласцей Беларусі, госці з Літоўскай ССР. Вясёлымі, радаснымі былі гэтыя дні для малых. Свята адкрылася прадстаўленнем Гродзенскага драматычнага тэатра «Падарожжа ў краіну «Энслібрыю», на якім школьнікі ўбачылі героў сваіх любімых кніг. Юныя чытачы сустрэліся з вядомымі пісьменнікамі Сяргеем Грахоўскім, Лідзіяй Арабей, Артурам Вольскім, якія расказалі, як ствараюцца дзіцячыя кнігі, чыталі свае творы.

ВЫДАЕЦЦА Ў ЛІТВЕ

У літоўскім выдавецтве «Мінціс» рыхтуецца да друку кніга пісьменніка У. Караткевіча «Родная Беларусь». У ёй расказваецца аб прыродзе, фальклоры і этнаграфіі, гісторыі, мастацтве і літаратуры, культуры і навуцы нашай рэспублікі. Кніга выйдзе ў свет у 1980 годзе.

Амаль дзесяць гадоў у маладым горадзе Наваполацку працуе краязнаўчы музей. У 14 яго залах размешчана звыш дзвюх тысяч экспанатаў. Яны расказваюць аб гісторыі станаўлення і развіцця горада. Частыя госці музея — рабочыя, школьнікі, студэнты. НА ЗДЫМКУ: навуковы супрацоўнік музея Ніна ХАЗЯШОВА [злева] праводзіць экскурсію з маладымі работнікамі прадпрыемстваў горада.
Фота Д. ЛУПАЧА.

У дэманстрацыйнай зале рэспубліканскага Дома мадэлей адбыўся прагляд узораў адзення, спецыяльна распрацаваных да Алімпіяды-80 мастакамі-мадэльерамі Беларусі.

Каля сарака арыгінальных мадэлей форменнага адзення створана для швейцараў, пакаёвак, барменаў, метрдатэляў, вадзіцеляў аўтамабіляў, прадстаўнікоў іншых спецыяльнасцей, ад якіх у многім будзе залежаць настрой гасцей, іх уражанне аб савецкім сэрвісе.

Строгае журы, у складзе якога былі заказчыкі, прыдзірліва абмяркоўвала кожную новую мадэль, аддаючы перавагу толькі самым лепшым, прыгожым і практычным варыянтам таго або іншага форменнага адзення. А выбар быў багатым. Добры густ і фантазію, майстэрства прадэманстравалі ў новых работах спецыялісты Беларускага рэспубліканскага Дома мадэлей. Форменнае адзенне атрымалася зручным, модным. Жаночая вопратка аздоблена тасьмой, вышыўкай, беларускім нацыянальным арнамантам.

Каменціруючы паказ, галоўны інжынер Дома мадэлей В. Івойлава звярнула ўвагу прысутных на тое, што ўсе ўзоры выкананы з беларускіх тканін, зручных у эксплуатацыі, элігантных і сучасных як па фактуры, так і па шырокай каляровай гаме.

Пасля распрацоўкі тэхнічнай дакументацыі швейныя прадпрыемствы рэспублікі пачнуць выраб гэтага адзення.

НА ЗДЫМКАХ: так будуць апрануты беларускія метрдатэлі, афіцыянткі, пакаёўкі ў час правядзення Алімпіяды-80.

Фота А. БАСАВА.

НА СТАРАЖЫТНАЙ ДАРОЗЕ

Сучасны гарадскі пасёлак Іўе, як мяркуюць, узнік у сярэдзіне XIV стагоддзя на старажытнай дарозе, што праходзіла праз Гальшаны і Трабы на Навагрудак і далей на Валынь. Згодна з легендай, Іўе заснавала жонка Гедыміна, княгіня Ева, якая абрала для свайго замка прыгожае, парослае ніцымі вербамі, прырэчка. Праўда, новае Іўе — шматпаварховыя жылыя дамы, гасцініца, аўтавакзал — апынулася за кварталамі доўгіх старых вулачак, у паўднёвым баку ад магістралі.

Дзе ж тут знаходзілася першае, заснаванае княгіняй Евай паселішча? Месяца былога замчышча — вузкі перашыек паміж пушчай і некалі непраходнымі балотамі па рацэ Гаўя — вылучаецца і цяпер. На ўзвышанай пляцоўцы, за земляным валам, што абводзіць яе па кругу, стаіць белы, двухвежавы касцёл. Вежы лёгкія, прыгожыя, у розных праёмах. На фасадзе нішы са скульптурамі, высокія стральчатая вокны чаргуюцца з круглявымі, фігурнай чарапіцай выкладзен вільчак — прыкметы позняга, пышнага барока былі нададзены касцёлу, відавочна, у пачатку XVIII стагоддзя. Аднак у Іўі да гэтага часу можна пачуць легенду аб тым, як з'явіўся вакол касцёла высокі, з крутымі адхінамі земляны вал. Згодна з легендай, касцёл пачалі ўзводзіць на нізінным забалочаным беразе Іўянікі, і дойліды-будаўнікі вымушаны былі, каб не вязнуць у багне, увесь час падсыпаць да будоўлі сценаў зямлю. Калі ж будаўніцтва было завершана, земляны чахол адкінулі...

У сапраўднасці старажытны Іўеўскі касцёл, папярэднік сучаснага, быў узведзены ярка на замчышчы, за абаронным земляным валам, які відзён і цяпер.

Прыязная арка звязвае кас-

цёл з невялікім двухпавярховым будынкам манастырскага тыпу. На даліну Іўянікі, на луг і возера з глыбокіх ніш у манастырскіх сценах глядзяць квадратныя падслепаватыя акенцы. Лічыцца, што Іўеўскі «кляштар» пабудавалі прызваныя сюды ў канцы XVI стагоддзя, у перыяд асабліва ўзмоцненай барацьбы з так званай «кальвініскай ерассю», маняхі-бернардынцы. Але з сярэднявечным Іўем і, верагодна, з пабудовамі на гэтым жа касцёльным падворку звязаны і больш значны падзеі, што пакінулі свой след у гісторыі і культуры Беларусі. У другой палавіне XVI стагоддзя ў Іўі была заснавана атрымаўшая затым шырокую вядомасць у межах усяго Вялікага княства Літоўскага так званая арыянская школа, або Іўеўская арыянская акадэмія. Заснаваў яе буйны магнат і вядомы дзяржаўны дзеяч Ян Кішка. Кішка быў высокаадукаваным чалавекам, жыў некаторы час у Заходняй Еўропе, дзе закончыў універсітэт. У гісторыю Беларусі ён увайшоў як адзін з актыўных праваднікоў рэфармацыі. Ян Кішка заснаваў у Лоску адну з першых у Беларусі друкарняў, дзе пад яго заступніцтвам змог выдаваць кнігі вядомы беларускі вучоны-асветнік Сымон Будны. Каля 1587 года рэктарам Іўеўскай акадэміі становіцца аднадумца Сымона Буднага, прагрэсіўны мысліцель-гуманіст, вядомы ў свой час педагог і паэт Ян Ліцынін Намыслоўскі.

Праіснавала Іўеўская арыянская акадэмія да пачатку XVII стагоддзя. Пасля закрыцця акадэміі, дзякуючы ўжо існуючым у гарадку асветніцкім традыцыям, тут была заснавана друкарня. Найбольш вядомым яе выданнем стала «Граматыка» Мялецка Сматрыцкага, якая выйшла ў 1619 годзе (праз год пасля першага выдання ў Вільні) з новымі дапаў-

неннямі. Амаль праз паўтарыстагод «Граматыку» Сматрыцкага Міхаіл Ламаносаў разам з «Арыфметыкай» Магніцкага называюць «варотамі сваёй вучонасці».

У цэнтры гарадка, які сфарміраваўся ў асноўным у XVIII—XIX стагоддзях, захаваліся цагляныя, у адзін — паўтара паверха домкі. Некаторыя вытрыманы ў так званым «гданьскім» стылі — прамавугольныя, тры-чатыры акна на шырокім фасадзе, пад скошаным дахам другі паверх або хаця б мансардачка. Ззаду такога дома, як правіла, абжыты, з яблынямі, са старымі кустамі бэзу, дворык.

Унікальная культура будова знаходзіцца ў Іўі — мячэць. На ўскраіне гарадка, над шэрымі шыфернымі дахамі «прыватнага сектара», нечакана бачыш вежу-мінарэт з паўмесяцам. Мячэць драўляная — моцны, амаль квадратны будынак рэгулярна рамантуецца, афарбоўваецца. Іўеўскія татары, тут іх жыве некалькі дзесяткаў сем'яў, бяспрэчна, могуць сябе лічыць карэннымі гараджанамі. Пад Іўем, у Слабадзе, яны былі паселены ў канцы XIV стагоддзя князем Вітаўтам. Гэта былі пераважна людзі, узятыя ў палон пад Азовам, якія згадзіліся перайсці на службу да вялікага князя. Між іншым, да гэтага часу ў вусных паданнях іўеўскія і лідскія татары шануюць памяць Вітаўта, называючы яго Ватадам лагодным, дужым, Ватадам-заступнікам.

Іўе, як і іншыя старадаўнія беларускія гарады-мястэчкі, умоўна дзеліцца на тры часткі: самую старажытную, з гарадзішчам-замчышчам, на горад XIX — пачатку XX стагоддзя, дзе і знаходзіцца асноўныя архітэктурныя помнікі, і на новы горад з кварталамі добраўпарадкаваных сучасных пабудоў.

Леанід ПРАКОПЧЫК.

Выпісвайце «Голас Радзімы»

У 1980 ГОДЗЕ СПАУНЯЕЦА 25 ГАДОУ З ДНЯ ВЫХАДУ У СВЕТ ПЕРШАГА НУМАРУ ГАЗЕТЫ «ГОЛАС РАДЗІМЫ».

ТЫМ, ХТО ІМКНЕЦА НЕ ПАРЫВАЕ СВЯЗЬ СА СВАЁЙ БАЦЬКАУШЧЫНАЙ, ЗНАЁМІЦА З ЯЕ ШТОДЗЕННЫМ ЖЫЦЦЁМ, ГАЗЕТА КОЖНЫ ТЫДЗЕНЬ ПРЫНОСІЦЬ ВЕСТКУ З РОДНАЙ БЕЛАРУСІ.

КАЛІ ВЫ ЖАДАЕЦЕ ВЕДАЦЬ АБ ЭКАНАМІЧНЫМ, ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫМ І КУЛЬТУРНЫМ ЖЫЦЦІ БЕЛАРУСКАЙ ССР, АБ МІЖНАРОДНЫХ СУВЯЗЯХ РЭСПУБЛІКІ, АТРЫМАЦЬ АДКАЗЫ НА ПЫТАННІ, ЯКІЯ ВАС ЦІКАВАЦЬ — ПАДПІШЫЦЕСЯ НА ГАЗЕТУ «ГОЛАС РАДЗІМЫ».

ПАДАЕМ АДРАСЫ ФІРМ І АРГАНІЗАЦЫЙ, ПРАЗ ЯКІЯ ВЫ МОЖАЦЕ АФОРМІЦЬ ПАДПІСКУ НА 1980 ГОД.

ЗША

Four Continent book Corporation,
156 Fifth Avenue,
New York, N. Y. 10010

ФРГ

5 Köln I
Folferstraße 2 — Postfach
10 16 10
Kubon und Sagner
8 München 34
Postfach 68

АРГЕНТЫНА

Sr. W. Laszkiewicz
Av. Santa Fe 4977
Buenos Aires (suc. 25)

БЕЛЬГІЯ

Librairie
Du Monde Entier
Rue de Midi, 162
1000 Bruxelles
Agence et Messageries
de la Presse
1, rue de la Petite — Ile
1070 Bruxelles

Les Amitiés
Belgo-Soviétiques
21, rue du Méridien
1030 Bruxelles

АНГЛІЯ

10-2
Collet's Holdings LTD.
Denington Estate
Wellingborough
Northants, England

ІТАЛІЯ

Associazione Italia — URSS
Piazza della Repubblica
4700185 Roma

Libreria
Italia — URSS
Via Edilio Ragglo, 1—10
16 124 Genova

ШВЕЙЦАРЫЯ

Librairie Rousseau
36, rue J.-J. Rousseau
Genève

ЗАХОДНІ БЕРЛІН

«Das europäische Buch»
1000 Berlin 33
Thlelallee 34

ФРАНЦЫЯ

Librairie du Globe
2, rue de Buci
75 — Paris 6e

АўСТРАЛІЯ

C. B. D. Library and
Subscription Service,

Box 4886 G. P. O.
Sydney, N. S. W. 2000

New Era Bookschop at
531 George Street
Sydney 2000.

НОВАЯ ЗЕЛАНДЫЯ

Progressive Books,
14—16,

Darby, Str.,
Auckland C. J.

ГАЛАНДЫЯ

«Pegasus» Boekhandel
Leidsestraat 25
Amsterdam

Ster bock
Visserstraat 23
Groningen

АўСТРЫЯ

Globus
Vertrieb Ausländischer
Zeitschriften
A-1200 Wien
Höchstädtplatz 3

ФІНЛЯНДЫЯ

Akateeminen Kirjakauppa
Postilokero 128,
Helsinki 10

Kansankulttuuri Oy
Simonkatu 8, Helsinki 10

Rautatiekirjakauppa Oy
Postilokero 248,
Helsinki 10

ВЕНЕСУЭЛА

Distribuidora Progreso
Apartado 14360
Caracas

ШВЕЦЫЯ

A.B.C.E. Fritzes Kungl.
Hovbokhandel
Fredsgatan 2
Stockholm, 16

ІСЛАНДЫЯ

M.J.R.
Pingholtesstraeti, 27
Reykjavik

МЕКСІКА

Ediciones de Cultura
Popular S. A.
San Juan de Letran
No 37-713
Apartado postal No 2352
México D. F.

КАНАДА

Progress Books
487 ADELAIDE St., West,
Toronto 2 B Ont.

ЛЯСНЫ МУЗЕЙ

Ініцыятары стварэння ляснага музея, збіральнікі экспанатаў і хавальнікі іх — нарачанскія леснікі. Яны вырашылі адлюстраваць жыццё беларускага лесу, узяўшы за аснову нарачанскую флору і фауну. Тут зрэзы парод дрэў, што растуць у гэтай зоне: сасна, елка, піхта, бяроза, ліпа дробналістая і буйналістая, ляшчына, клён, вяз, вольха, клён татарскі, клён палявы, вострае дрэва, брызгліна еўрапейская, акацыя жоўтая і многія іншыя пароды.

У ваколіцах Нарачы жывуць глушцы, буслы белыя, чаплі шэрыя, цяперкі, сівагракі і многія іншыя птушкі.

Чучалы шэрага ваўка, лісіцы, лася, дзіка, рысі мірна суседнічаюць у лясным музеі.

Я. САДОУСКІ.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 2004